

Utjecaj institucija na ekonomski rast

Lukež, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:877523>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

IVAN LUKEŽ

UTJECAJ INSTITUCIJA NA EKONOMSKI RAST

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

IVAN LUKEŽ

UTJECAJ INSTITUCIJA NA EKONOMSKI RAST

Završni rad

JMBAG: 0145033561, izvanredni student

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Predmet: Uvod u ekonomiju

Mentor: doc. dr. sc. Tea Golja

Pula, rujan 2015.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. EKONOMSKI RAST.....	3
1.1. Ekonomski rast i njegovi čimbenici.....	3
1.2. Zaključci o ekonomskom rastu.....	6
1.3. Ekonomski rast u Republici Hrvatskoj (RH).....	7
1.4. Učinak ekonomskog rasta slabije razvijenih zemalja na napredne zemlje.....	8
1.5. Teorije i modeli ekonomskog rasta.....	8
1.5.1. Smithova klasična dinamika.....	9
1.5.2. Malthusova klasična dinamika.....	9
1.5.3. Neoklasični model rasta – Solow.....	11
1.5.4. Harrod – Domarov model rasta.....	12
2. MEĐUNARODNE FINACIJSKE INSTITUCIJE.....	14
2.1. Temeljna obilježja međunarodnih institucija.....	14
2.2. Svjetska banka.....	15
2.3. Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD).....	17
2.3.1. Usluge IBRD-a.....	17
2.3.2. Financiranje IBRD-a.....	18
2.4. Međunarodno udruženje za razvoj (IDA).....	19
2.4.1. Aktivnosti IDA-e.....	19
2.5. Međunarodna financijska korporacija (IFC).....	20
2.5.1. Uloga IFC-a.....	21
2.6. Multilateralna agencija za garantiranje investicija (MIGA).....	22
2.6.1. Ciljevi i aktivnosti MIGA-e.....	22
2.7. Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID).....	23
2.7.1. Usluge ICSID-a.....	24
2.8. Međunarodni monetarni fond (IMF).....	24
2.8.1. Ciljevi i djelovanje IMF-a.....	26
2.9. Svjetska trgovinska organizacija (WTO).....	26
2.9.1. Sporazumi WTO-a.....	28
2.9.2. WTO i zemlje u razvoju.....	29
2.10. Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD).....	30
2.10.1. Proizvodi i usluge EBRD-a.....	31
2.11. Europska investicijska banka (EIB).....	32
2.11.1. Djelovanje EIB-a.....	33
2.12. Razvojna banka Vijeća Europe (CEB).....	33
2.12.1. Djelovanje CEB-a.....	34
3. JAVNI SEKTOR.....	36
3.1. Definiranje javnog sektora.....	36
3.2. Struktura javnog sektora u Republici Hrvatskoj.....	37

3.2.1. Javna financijska i nefinancijska poduzeća u RH.....	39
4. UTJECAJ INSTITUCIJA NA EKONOMSKI RAST S POSEBNIM OSVRTOM NA REPUBLIKU HRVATSKU.....	42
4.1. Odnosi Republike Hrvatske s međunarodnim financijskim institucijama.....	42
4.1.1. Republika Hrvatska i grupacija Svjetske banke.....	42
4.1.2. Republika Hrvatska i Međunarodna banka za obnovu i razvoj.....	43
4.1.3. Republika Hrvatska i Međunarodno udruženje za razvoj.....	44
4.1.4. Republika Hrvatska i Međunarodna financijska korporacija.....	44
4.1.5. Republika Hrvatska i Multilateralna agencija za osiguranje investicija.....	45
4.1.6. Republika Hrvatska i Međunarodni monetarni fond.....	45
4.1.7. Republika Hrvatska i Europska banka za obnovu i razvoj.....	46
4.1.8. Republika Hrvatska i Europska investicijska banka.....	47
4.1.9. Republika Hrvatska i Razvojna banka Vijeća Europe.....	47
4.2. Utjecaj međunarodnih financijskih institucija uz osvrt na Republiku Hrvatsku.....	48
ZAKLJUČAK.....	50
POPIS LITERATURE.....	52
POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA.....	53

UVOD

Svijet je doživio velike promjene u 20. stoljeću. Ekonomija je sastavni dio života svake države i pojedinca, pa stoga niti ona nije izuzetak. Globalni politički i ekonomski procesi su utjecali na složenost rasuđivanja pojedinih ekonomskih pitanja i pojava. Možemo reći da je svojevrsni okidač tome bila upravo akumulacija kapitala i tehnološki razvoj koji su neosporno dva najvažnija čimbenika ekonomskog rasta.

Shodno navedenom, globalna ekonomija je u prošlom stoljeću doživjela velike promjene. Naročito se to odnosi na razdoblje nakon 1945. godine kada su u okviru Ujedinjenih naroda (UN) nastale prve međunarodne institucije neprolaznog karaktera koje su zadržale opstojnost do današnjih dana. Upravo institucije nastale u poratnom razdoblju omogućile su kvalitetnije globalno djelovanje država članica institucija, kao i bolju usklađenost istog. Upravo putem raznih ekonomskih institucija i asocijacija postigla se uključenost slabije razvijenih i nerazvijenih zemalja u međunarodne ekonomske tokove. Slobodno možemo reći da je isto ipak u jednoj mjeri postiglo pozitivne ekonomske i socijalne učinke u navedenim zemljama.

Cilj ovog rada je objasniti djelovanje i strukturu međunarodnih ekonomskih institucija i njihov utjecaj na ekonomski rast zemalja u kojima djeluju sa posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku (RH). Prethodno, da bismo mogli bolje razumijeti ekonomski rast potrebno je razlučiti i objasniti čimbenike koji utječu na njega.

Rad se pored uvoda i zaključka sastoji od četiri različita poglavlja.

U prvom poglavlju cilj je objasniti pojam ekonomskog rasta, čimbenike koji ga određuju, smjernice, osnovne teorije, utjecaj razvoja slabije razvijenih zemalja na napredne zemlje te prirodu ekonomskog rasta u RH.

U drugom poglavlju nabrojat ćemo najvažnije međunarodne financijske institucije koje čine Grupaciju Svjetske banke, te objasniti njihovu strukturu, ulogu i funkciju. To su Međunarodna banka za obnovu i razvoj, Međunarodno udruženje za razvoj, Međunarodna financijska korporacija, Multilateralna agencija za garantiranje investicija i Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova. Zatim ćemo na isti način obraditi sljedeće institucije nastale pod okriljem ili utjecajem Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe. To su Međunarodni monetarni fond, Svjetska trgovinska organizacija, Europska banka za obnovu i razvoj, Europska investicijska banka i Razvojna banka Vijeća Europe.

U trećem poglavlju obradit ćemo pojam javnog sektora, njegove različite definicije i strukturu javnog sektora u Republici Hrvatskoj.

U posljednjem četvrtom poglavlju objasnit ćemo konkretan i kvantificiran utjecaj navedenih međunarodnih institucija na ekonomski rast s posebnim osvrtom na suradnju Republike Hrvatske s navedenim institucijama.

Zaključak predstavlja osvrt na iznesene podatke u radu te zaključke i spoznaje do kojih smo došli pripremajući isti. Na kraju je naveden popis literature i grafičkih prikaza koji su korišteni pri izradi ovog rada. Uz stručnu i znanstvenu literaturu, zbog prirode odabrane tematike značajan broj podataka je prikupljen putem elektroničkih izvora informacija.

1. EKONOMSKI RAST

1.1. Ekonomski rast i njegovi čimbenici

Ekonomski rast možemo definirati kao ekspanziju potencijalnog BDP-a ili proizvodnje neke zemlje. Do njega dolazi kada se granica proizvodnih mogućnosti zemlje (GPM) pomiče prema vani. Pojam koji je vezan uz rast je stopa rasta proizvodnje po osobi koja je prioritet vlada mnogih zemalja zato što je povezan sa povećanjem prosječnog realnog dohotka i životnim standardom. Osnovni uvjeti koji moraju biti ispunjeni za kvalitetan ekonomski rast jesu postojanje tržišta, vlasnička prava, novčana razmjena, sposobnost ljudi, prirodna bogatstva, formiranje kapitala i tehnologija.

Pojmovi ekonomskog rasta i razvoja vrlo su povezani s tim da je ekonomski razvoj puno složeniji pojam od ekonomskog rasta. Ekonomski razvoj uključuje kvantitativno rast, ali i kvalitativne elemente poput podizanja kvalitete životnog standarda stanovništva neke zemlje ili prava na slobodu izbora. Također uključuje poboljšanje institucionalnih, društvenih i političkih uvjeta, dok je rast vezan uz povećanje proizvodnje po stanovniku. Razvoj se u mnogim zemljama objašnjava obrazovanjem i ekonomskom politikom koja promiče izvoz. Trajna makroekonomska neravnoteža štetna je po razvoj, pa stoga treba utjecati na nju.

Osim važnosti obrazovanja i ekonomske politike, na ekonomski rast utječu faktori poput međunarodnog okruženja koje uključuje stabilnost cijena sirovina, zaduženost zemalja, stupanj liberalizacije vanjske trgovine i drugi faktori.¹

Svaka zemlja ima određene resurse koji usmjeravaju i određuju ekonomski rast. Na ekonomski rast utječu mnogi vidljivi i manje vidljivi čimbenici koji su razlikuju od zemlje do zemlje. Međutim, na ekonomski rast i potencijal neke zemlje uvelike utječu i političke odluke u prošlosti koje su oblikovale javni sektor, njegove funkcije, udio u ukupnoj zaposlenosti te naravno troškovi istog. Novija istraživanja pokazala su da su se razlike u ekonomskom rastu različitih svjetskih gospodarstava od 1960. godine do danas dodatno produbile. Kao uzrok jačanju jaza i nejednakosti među zemljama navode se: niske stope zaposlenosti, niska proizvodnost rada, niske stope akumulacije kapitala, niske investicije u obrazovanje (ljudski kapital), neprimjereno makroekonomsko okruženje, zakonska regulativa koja ograničava konkurentnost, nedostatak inovacija i tehnološkog napretka.²

¹ Babić, M. (2011.) *Ekonomija – uvod u analizu i politiku*. drugo doručeno izdanje. Zagreb: Znanje, str. 466.

² Škare, M. *Priroda gospodarskog rasta u Hrvatskoj*. str. 109. Dostupno na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_535.pdf [Pristupljeno: 2. rujna 2015.]

Smatra se da postoje četiri ključna čimbenika ili kotača ekonomskog rasta:³

- ljudski resursi – mnogi ekonomisti su uvjereni da je kvaliteta inputa rada najvažniji element gospodarskog rasta. Pod kvalitetu inputa rada spadaju vještine, znanje i disciplina radne snage. Moguće je kupiti najsuvremeniju tehnologiju za rad, međutim njome će se znati služiti na adekvatan i učinkovit način samo vješti i obučeni radnici.
- prirodni resursi – govorimo o obradivim površinama, nafti i plinu, šumama, mineralnim izvorima, vodi te drugim prirodnim resursima. Međutim, postojanje prirodnih resursa nažalost neće uvijek pratiti adekvatni BDP i životni standard. Primjerice, New York se razvio zahvaljujući odličnom razvoju uslužnih djelatnosti, Japan se usmjerio na sektore koji u većoj mjeri ovise o radu i kapitalu dok Venezuela za razliku od Kanade ili Norveške zbog političkih okolnosti i ekonomskog sustava zemlje nije na učinkovit način iskoristila svoje bogate prirodne resurse, konkretno naftu i plin.
- akumulacija kapitala – može se definirati kao žrtvovanje tekuće potrošnje tijekom dužeg niza godina. Kroz povijest možemo sagledati važnost kvalitetne infrastrukture koja je pomogla stvaranje i razvoj raznih industrija. Ceste, željeznice i elektrane samo su neke od bitnih infrastrukture koje su omogućile razvoj kakav danas poznajemo. Posljedično s izgradnjom infrastrukture, stvarala se dodatna vrijednost koja je omogućavala njezin daljnji razvoj. U budućnosti, vjeruje se da će visoko sofisticirana računala i informatika odigrati istu ulogu kao ceste, željeznice i elektrane u 19. i 20. stoljeću. Možemo reći da već danas uviđamo važnost računala i računalne opreme. Treba napomenuti da postoji povezanost između ulaganja u kapitalna dobra i bržeg rasta gospodarstva. U razvijenim zemljama 10 do 20% proizvodnje odlazi na akumuliranje novog kapitala, premda ima i izuzetaka. Ulaganja koja se mogu definirati kao projekti temeljne infrastrukture poput cesta, sustava za navodnjavanje i vodoopskrbu te primarna zdravstvena zaštita provode se u ingerenciji države kako bi te investicije bile učinkovite zato što takvi projekti ne bi smjeli uključivati vanjske učinke.
- tehnološke promjene i inovacije – tehnološki napredak je direktno povezan sa rastom životnog standarda. Povijesno gledajući rast nije bio samo posljedica jednostavnog multipliciranja čeličana, tvornica automobila ili elektrana, već i konstantnog tehnološkog napretka i inovacija na raznim poljima, što je dovelo do poboljšanja u proizvodnim mogućnostima pojedinih zemalja. Dapače, danas možemo vidjeti da su visoke stope rasta direktna posljedica ekspanzije novih tehnologija, posebice u računarstvu, komunikacijama (3G i 4G mreže, povećanje brzine Interneta,...). Uz navedeno, bitno je naglasiti utjecaj

³ Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate, str. 558.

prirodnih znanosti na daljnji razvoj. Glavna karakteristika tehnološkog razvoja je uvođenje promjena u proizvodnim procesima, kao i uvođenje novih vrsta proizvoda ili usluga. Neki od izuma koja su značajno povećali proizvodnost su parni stroj, strujni generator, telefon, radio, zrakoplov, televizor, antibiotici, motor sa unutrašnjim sagorijevanjem, mikroprocesor, itd... Galopirajući razvoj u sadašnjosti i bliskoj prošlosti vezan je uz razvoj računala. Tako primjerice, današnja računala najslabijih karakteristika nemjerljivo su bolja od najboljih računala koja su bila dostupna na tržištu pred samo 20 godina. Tehnološki napredak, a posebno je potrebno istaknuti Internet omogućio je mnogim malim poduzetnicima koji su ga znali pravovremeno iskoristiti na adekvatan način razviti poslovanje u razmjerima koji prije nisu bili mogući. Ekonomisti su svjesni korelacije tehnološkog razvoja i rasta životnog standarda pa upravo stoga nastoje poticati tehnološki razvoj.

Olivier Blanchard je na sljedeći način opisao uloge akumulacije kapitala i tehnološkog razvoja u procesu ekonomskog rasta.⁴ Akumulacija kapitala sama po sebi nije dovoljna da bi se održao ekonomski rast, ali zato viša stopa štednje može održavati višu razinu proizvodnje. To bi značilo da će se dvije države koje ostvaruju ekonomski rast po istoj stopi, ali imaju različite stope štednje, razlikovati po tome da će ona država koja ima višu stopu štednje imati višu razinu proizvodnje po stanovniku od one sa manjom stopom štednje. Tj. vrlo je važno koliko zemlja štedi zato što stopa štednje determinira razinu proizvodnje po stanovniku. S obzirom da akumulacija kapitala ne održava ekonomski rast u dovoljnoj mjeri, dolazimo do zaključka kako je upravo tehnološki razvoj najbitniji čimbenik za postizanje i održavanje konstantnog ekonomskog rasta.

Tehnološki napredak ovisi o plodnosti i iskoristivosti istraživanja i razvoja. Ima mnogo dimenzija:⁵

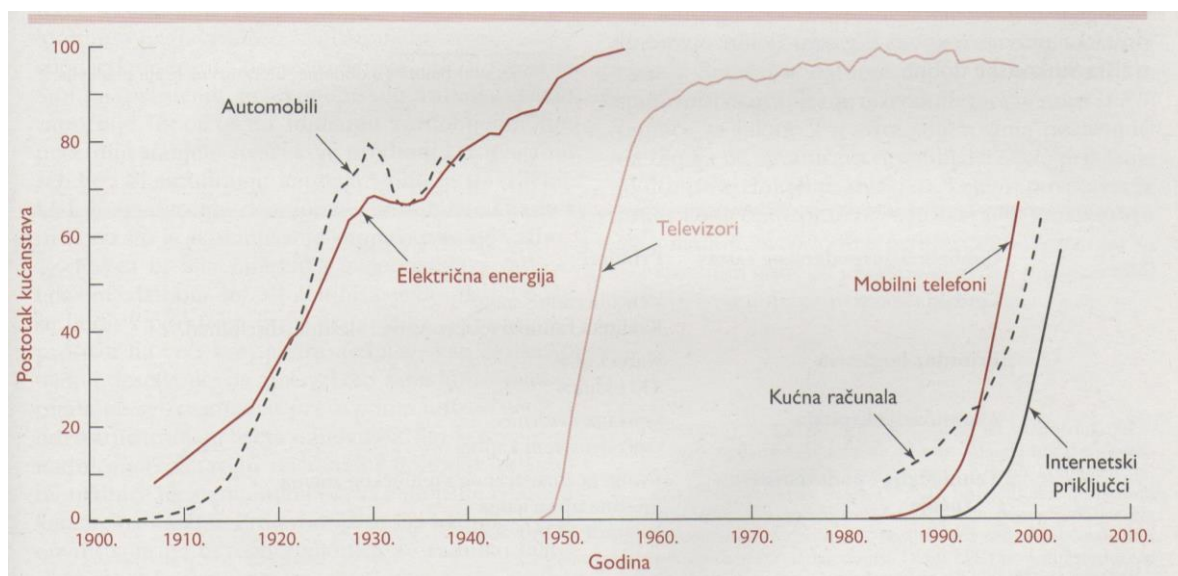
- može značiti veće količine proizvodnje uz dane količine kapitala i rada (brži strojevi)
- može značiti bolje proizvode (bolji automobili, energetske učinkovitiji uređaji...)
- može značiti nove proizvode (mobilni uređaji, monitori sa ravnim ekranom...)
- može značiti veću raznolikost proizvoda (širenje ponude određenih vrsta proizvoda)

U donjem prikazu vidimo kako su pojedini novoizumljeni tehnološki proizvodi u 20. stoljeću imali snažan utjecaj na kvalitetu i način života u kućanstvima.

⁴ Blanchard, O. (2011.) *Makroekonomija*. 5. Izdanje. Zagreb: Mate, str. 218.

⁵ *ibid.*, str. 248.

Prikaz 1: Širenje glavnih tehnologija kroz 20. stoljeće

Izvor: Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate

Ekonomisti neovisno o svjetonazoru podupiru ekonomski rast, ali ne mogu se složiti oko utjecaja pojedinih čimbenika na rast. Tj. razilaze se oko načina na koji postići rast. Tako jedni smatraju da ekonomski rast postiže povećanjem kapitalnih ulaganja, drugi u obrazovnijoj radnoj snazi, dok treći smatraju da će mjere poticanja istraživanja i razvoja te posljedično tehnološke promjene dovesti do željenog ekonomskog rasta.⁶

1.2. Zaključci o ekonomskom rastu

Ekonomisti koji se bave proučavanjem ekonomske povijesti naprednih zemalja definirali su sedam zaključaka o ekonomskom rastu:⁷

1. Zaliha kapitala rasla je brže od stanovništva i zaposlenosti, što je dovelo do povećanja kapitalne opremljenosti;
2. Većim se dijelom u razdoblju koje je uslijedilo nakon 1900. godine osjećao jak trend rasta realnog dohotka po satu;
3. Udio kompenzacije rada u nacionalnom dohotku nevjerovatno je stabilan tijekom posljednjih 100 godina;
4. U razdoblju nakon 1900. godine pojavile su se velike oscilacije realnih kamatnih stopa i stope dobiti, posebice tijekom poslovnih ciklusa, ali nije bilo jakog trenda rasta ili pada.

⁶ Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate, str. 558.

⁷ *ibid.*, str. 569.

5. Umjesto stabilnog rasta koji bismo očekivali s obzirom na zakon opadajućih prinosa bez tehnološke promjene, omjer kapitala i rada je od početka 20. stoljeća zabilježio pad;
6. Omjeri nacionalne štednje i ulaganja te BDP-a većim dijelom su u razdoblju koje je uslijedilo nakon 1900. godine bili stabilni s tim da je nacionalna stopa štednje u SAD-u nakon 1900. godine naglo pala;
7. Nakon što se uklone učinci poslovnog ciklusa, nacionalna proizvodnja rasla je prosječnom stopom od gotovo 3% godišnje. Rast proizvodnje bio je mnogo viši od ponderiranog prosjeka rasta kapitala, rada i resursa, što nam govori da je tehnološka inovacija morala biti ključna za ekonomski rast.

1.3. Ekonomski rast u Republici Hrvatskoj (RH)

Hrvatska je kao i druge tranzicijske zemlje u razdoblju od 1960. do 2006. godine imala niže stope rasta od razvijenih gospodarstva. Razlog tome leži u činjenici da je udio kapitala u ostvarenoj stopi rasta bio oko 48%, a udio zaposlenih oko 32%.⁸ Međutim, stope ekonomskog rasta ovisne su i o tehnološkom razvoju, kao i o ekonomskim slobodama. Ekonomske slobode sadržavaju pojmove poput vladavine prava, zaštite privatnog vlasništva, monetarne stabilnosti, slobodne trgovine i povjerenja u tržište. U 20. stoljeću navedeno nije u većem ili manjem dijelu bilo prisutno u hrvatskoj ekonomiji, već je ona rasla pretežito pod utjecajem kapitala i ljudskih resursa. Posljedično navedenom, RH prilično zaostaje za najrazvijenijim državama.

S obzirom na to da do 80-ih godina 20. stoljeća rast investicija nije bio istovremeno praćen adekvatnim rastom dohotka i agregatne potrošnje, došlo je do povećane akumulacije kapitala te posljedično do pada proizvodnosti kapitala i njegove supstitucije radom. Posljedično, došlo je do usporavanja stope ekonomskog rasta.

Makroekonomska zbivanja u Hrvatskoj od osamostaljenja 1990. godine obilježena su ratnim razaranjima, tranzicijom, globalizacijom te globalnim i regionalnim krizama koje su se prelile na Hrvatsku poput Azijske krize krajem 90-ih godina prošlog stoljeća te velike svjetske financijske krize koja je započela 2008. godine.

⁸ Škare, M. *Priroda gospodarskog rasta u Hrvatskoj*. str. 110. Dostupno na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_535.pdf [Pristupljeno: 2. rujna 2015.]

1.4. Učinak ekonomskog rasta slabije razvijenih zemalja na napredne zemlje

Devedesetih godina 20. stoljeća mnogi su analitičari počeli upozoravati da ekonomski rast novoindustrijaliziranih zemalja ugrožava postignuto blagostanje i daljnji napredak naprednih zemalja. Teza analitičara je počivala na tome da će se ukupni realni dohodak naprednih zemalja početi smanjivati sa pojavom konkurencije. Tako je u izvješću Europskog povjerenstva 1993. godine između ostalog spomenuto da „ostale zemlje postaju industrijalizirane i predstavljaju našu konkurenciju, čak i na našim tržištima, zbog troškova na koje mi jednostavno ne možemo odgovoriti.“⁹ U jednom drugom izvješću je zaključeno da će rastuća proizvodnost zemalja s niskim nadnicama dovesti u pitanje samu opstojnost pojedinih zemalja zbog pritiska na njihove visoke nadnice, dok je Paul Samuelson u svom članku iz 2004. godine na primjeru SAD-a i Kine ukazao na to da razmjena može ići u korist SAD-a samo dok Kina ne proizvede dobra jednake kvalitete koja je trenutno primorana uvoziti. U tom slučaju nestaje komparativna prednost SAD-a.¹⁰

Tvrdnja da ekonomski rast novoindustrijaliziranih zemalja nanosi štetu naprednim zemljama ne može se činjenično potvrditi. Kada bi ta tvrdnja bila točna, onda bismo bili svjedoci velike negativne vrijednosti promjene uvjeta trgovine naprednih zemalja i istovremeno velike pozitivne vrijednosti promjene uvjeta trgovine novoindustrijaliziranih zemalja, tj. novih konkurenata.

1.5. Teorije i modeli ekonomskog rasta

Različiti autori ovisno i o vremenskom razdoblju pisanja spominju različite teorije i modele ekonomskog rasta. Ipak osnovna podjela je na klasičnu i neoklasičnu teoriju. Tako Samuelson spominje Smithovu i Malthusovu klasičnu dinamiku te neoklasični model rasta koje ćemo detaljnije objasniti.

Samo jednim modelom rasta ne mogu se obuhvatiti sve varijable, pa zato rabimo više modela koji se razlikuju prema skupu varijabli koje obuhvaćaju. Ukratko ćemo radi lakšeg razumijevanja objasniti i Harrod – Domarov model rasta.

⁹ Krugman, P. i Obstfeld, M. (2009.) *Međunarodna ekonomija – teorija i ekonomska politika*. 7. izdanje. Zagreb: Mate, str. 92.

¹⁰ loc. cit.

1.5.1. Smithova klasična dinamika

Smithovo djelo „Bogatstvo naroda“ (1776.) prikazuje hipotetsko idilično razdoblje koje nije moguće u današnjim globalnim uvjetima. Naime, to je vrijeme u kojem je zemlja bila besplatna i dostupna svima te shodno tome nije bilo prisvajanja zemlje i nije se postavljalo pitanje akumulacije kapitala. Takva situacija može se usporediti sa samim početkom nastanjivanja SAD-a od strane bijelih doseljenika. Kako bi dolazilo do porasta broja stanovnika, tako bi pridošlice samo zauzimale novu zemlju. S obzirom da nema kapitala, sa udvostručenjem broja stanovnika udvostručila bi se i nacionalna proizvodnja. U takvim uvjetima cijelokupni nacionalni dohodak odlazi na nadnice jer nema kamate na kapital niti zemljišne rente. Realna nadnica po radniku s vremenom ostaje ista zato što se proizvodnja povećava sa porastom broja stanovnika. „Golden age“ ne može trajati vječno jer zemlja u jednom trenutku zbog konstantnog doseljavanja postaje oskudna. Stoga novi poljoprivrednici dolaze na već obradive površine što posljedično dovodi do pojmovna renta i kamata na kapital zato što je u toj situaciji za početak obavljanja aktivnosti potreban početni kapital. U tom slučaju stanovništvo i nacionalna proizvodnja i dalje rastu, s tim da proizvodnja mora rasti sporije od broja stanovnika zato što imamo na djelu zakon opadajućih prinosa koji je posljedica dolaska novih pojodjelaca na fiksnu količinu obradive površine, te posljedično svaki poljodjelac ima na raspolaganju manje zemlje. Tada dolazi do rasta omjera rad – zemlja i to vodi ka opadanju graničnog proizvoda rada, a posljedično i do pada realnih nadnica.

1.5.2. Malthusova klasična dinamika

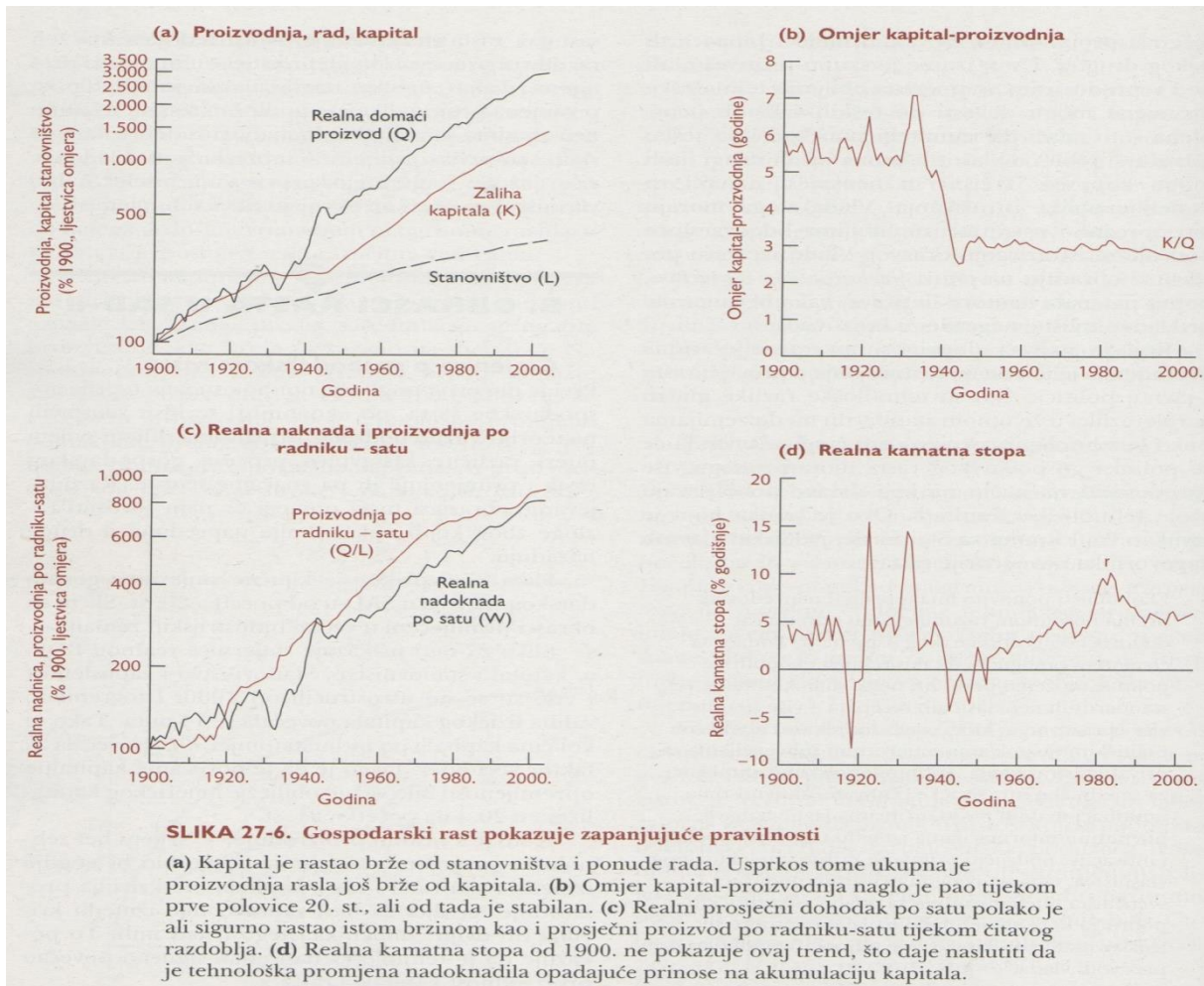
T. R. Malthus¹¹ smatrao je da će konstantno povećanje broja stanovnika dovesti gospodarstvo do točke gdje će radnici biti u situaciji da žive na granici preživljavanja. Također, smatrao je da će svaka nadnica koja je veća od egzistencijalnog minimuma voditi ka daljnjem povećanju broja stanovnika. Naravno, Malthusova mračna prognoza nije bila realna zato što je on u potpunosti zanemario tehnološku inovativnost i važnost kapitalnih ulaganja kao ključne faktora koji mogu prevladati zakon opadajućih prinosa. Konkretno, prva industrijska revolucija omogućila je razvoj strojeva koji su povećali proizvodnost, male tvornice su se pretvarale u velika poduzeća, a razvoj željeznica i uvođenje parobroda ubrzalo je transport i utjecalo je na stvaranje nužne infrastrukture koja je u konačnici omogućila

¹¹ Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate, str. 563.

ekonomski razvoj kakav danas poznajemo. Drugu industrijsku revoluciju simbolizira razvoj telekomunikacija, električne energije i automobilske industrije. Takav stoljetni razvoj događaja dovodi do zaključka da su akumulacija kapitala i tehnološki razvoj imali presudan utjecaj na gospodarski rast i razvoj kakvom svjedočimo. Kad ne bi bilo tehnološkog napretka rast proizvodnje bi se kretao u granicama rasta rada i kapitala, međutim na primjeru SAD-a kao što je prikazano na prikazu 2., vidimo da je krivulja proizvodnje daleko iznad krivulja rada i kapitala. To se logički može utvrditi ukoliko uzimamo u obzir rast industrijskih zemalja između 1950. i 1970. godine zato što su upravo u tom razdoblju imale najveću stopu rasta u povijesti.¹² Ukoliko budućnost pokaže da daljni razvoj tehnologije vodi ka značajnom smanjenju zagađenja okoliša i potrošnje oskudnih dobara, moći ćemo reći da je tehnološki razvoj odigrao ključnu ulogu u opstojnosti globalne ekonomije i samog čovječanstva. Stoga, u današnje vrijeme dolazi do punog izražaja uloga nacionalnih i međunarodnih financijskih institucija koje sukladno vlastitim pravilima i propisima vrše kreditiranje gospodarskih subjekata koji svoju aktivnost usmjeravaju prema daljnjem tehnološkom razvoju i inovacijama, zaštiti okoliša i značajnom smanjenju potrošnje oskudnih prirodnih resursa u budućnosti.

¹² Babić, M. (2011.) *Ekonomija – uvod u analizu i politiku*. drugo dorađeno izdanje. Zagreb: Znanje, str. 446.

Prikaz 2: Pravičnost gospodarskog rasta u SAD-u

Izvor: Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate

1.5.3. Neoklasični model rasta - Solow

Za uspjeh nužno je razumijevanje utjecaja akumulacije kapitala i tehnološkog razvoja na ekonomiju. Takav utjecaj je najlakše razumijeti kroz neoklasični model rasta koji je razvio Robert Solow, dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 1987. godine i „guru ekonomskog rasta“. Njegov neoklasični model temelj je za razumijevanje procesa ekonomskog rasta u progresivnim zemljama te je primjenjiv u empirijskim studijama izvora ekonomskog rasta. Dok neoklasični model rasta pretpostavlja da proizvodnju omogućuju rad i kapital, Malthus je s druge strane smatrao da je rast rada zadan. Također, model pretpostavlja konkurentnost gospodarstva i da uvijek funkcionira pri punoj zaposlenosti. Glavne sastavnice ovog modela rasta su kapital i tehnološke promjene. Bitno je napomenuti da je Solowljev model imao veliki

utjecaj na ekonomsku analizu te se smatra okvirom unutar kojeg se može razvijati moderna makroekonomija.

Neoklasični model rasta temelji se na neoklasičnoj funkciji proizvodnje. Postavili su ga sredinom 50-ih godina prošlog stoljeća istovremeno, ali međusobno neovisno ekonomisti Solow i Swan. Solow-Swanov model rasta riješio je problem nestabilnosti unutar Harrod-Domarovog modela.

Promjena proizvodnje dY posljedica je promjene količina ulaganja proizvodnih faktora rada dL ili promjena njihovih graničnih produktivnosti.

Stoga, stopa porasta domaćeg proizvoda jednaka je ponderiranom prosjeku stopa rasta kapitala i rada gdje su ponderi elastičnosti proizvodnje s obzirom na kapital, odnosno rad.

Porast rada posljedica je investicija koje ne rezultiraju samo u povećanju kvantitete, već i kvalitete kapitala. Osim porasta rada mjenog brojem radnih sati, važan je i porast kvalitete rada koji se ogleda znanjem, tj porastom stupnja obrazovanja.¹³

1.5.4. Harrod – Domarov model rasta

Harrod – Domarov model predstavlja grupu modela rasta. Formirali su ga neovisno R. F. Harrod 1939. i E. Domar 1946. godine. To je analitički kejnzejanski utemeljen model. On pokazuje da se puna zaposlenost u dugom roku može postići ispunjenjem dva temeljna uvjeta:¹⁴

1. cjelokupna štednja se svake godine mora investirati kako bi se održao uvjet $I=S$ te da bi agregatna potražnja bila dovoljna da apsorbira agregatnu ponudu;
2. da bi se održala puna zaposlenost, stopa rasta proizvodnje mora biti jednaka stopi rasta radne snage uvećane za porast njezine produktivnosti.

Harrod – Domarov model rasta se temelji na šest temeljnih pretpostavki koje ćemo navesti:

1. proizvodnja je funkcija ulaganja rada i kapitala i njihovo ulaganje podložno je konstantnim prinosima;
2. elastičnost supstitucije ovih dvaju proizvodnih faktora jednaka je nuli;
3. proizvodni faktor rad L raste konstantnom stopom n , koja se zove prirodna stopa rasta radne snage. Prirodna stopa rasta n egzogeno je dana i ona čini gornju granicu dugoročnog rasta proizvodnje;

¹³ ibid., str. 481.

¹⁴ ibid., str. 475.

4. udio štednje u nacionalnom dohotku je konstantan;
5. razina cijena se ne mijenja i zanemaruju se utjecaji monetarne politike;
6. postoji puna zaposlenost proizvodnih faktora u privredi. Zato je kod modela rasta implicitna pretpostavka pune zaposlenosti. Naime, ako se postojeći kapaciteti ne koriste u potpunosti, nema pune zaposlenosti proizvodnih faktora, povećanje se proizvodnje može postići većim angažiranjem postojećih faktora, dakle nema potrebe za novim investicijama. Navedene pretpostavke čine temelje Harrod – Domarovog modela rasta.

2. MEĐUNARODNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE

2.1. Temeljna obilježja međunarodnih institucija

U 20. stoljeću došlo je do velikih promjena u značaju međunarodne ekonomske suradnje i integracija. Danas se najvećim dijelom međunarodna ekonomska suradnja ostvaruje putem institucionalnih sporazuma. Takva suradnja se temelji na razumijevanju važnosti pune zaposlenosti, ekonomske stabilnosti, održavanja nacionalnog bogatstva te drugih faktora i ciljeva. Zemlje se odlučuju za članstvo u međunarodnim ekonomskim institucijama i organizacijama kako bi povećale svoj udio u međunarodnoj trgovini i smanjile siromaštvo, te tako osigurale ekonomsku i financijsku stabilnost.

Prekretnica u međunarodnim ekonomskim integracijama dogodila se 1. srpnja 1944. godine na konferenciji u Bretton Woods-u gdje je 730 delegata iz 44 zemlje uspostavilo sustav tzv. Bretton Woods system koji je utvrdio pravila za međunarodne financijske i trgovačke odnose između glavnih industrijskih zemalja, te je uveo obvezu zlatno deviznog standarda (administracija američkog predsjednika Richarda Nixona je ukinula isti 1971. godine) tj. fiksni tečaj valuta zemalja potpisnica bio je vezan uz američki dolar dok je američki dolar kao valuta direktno bila vezana uz zlato i imala je pokriće u njemu.

Ciljevi Brettonwoodskog sustava su bili:¹⁵

- poticanje međunarodne financijske suradnje
- nadziranje globalne financijske stabilnosti
- poticanje gospodarskog rasta
- poticanje međunarodne trgovine
- pomoć nerazvijenima u dizanju standarda
- tehnička pomoć

Sukladno zaključcima konferencije u Bretton Woods-u osnovani su:

- Svjetska banka
- Međunarodni monetarni fond
- Međunarodna trgovinska organizacija (doživjela izvedbeni neuspjeh, danas WTO)

¹⁵ Jurčić, Lj. *Međunarodne ekonomske organizacije i integracije – predavanje*. str. 8. Dostupno na: <http://web.efzg.hr/dok/PDS/OrganizacijaManagement/10.%20MEUN%20EK%20ORG%20I%20INTEGRACIJE.pdf> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

2.2. Svjetska banka

Grupacija Svjetske banke (World Bank Group, WBG) sastoji se od sljedećih pet financijskih institucija:

- Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD)
- Međunarodna financijska korporacija (International Financial Corporation, IFC)
- Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association, IDA)
- Multilateralna agencija za garantiranje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA)
- Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (International Center for Settlement of Investment Disputes, ICSID)

Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD) i Međunarodna financijska korporacija (IFC) čine instituciju naziva Svjetska banka koja je šire dio krovne organizacije Svjetske banke (World Bank Group, WBG). Svjetska banka je međunarodna financijska institucija koja osigurava zajmove zemljama u razvoju za njihove investicije od kapitalnog značaja. Glavni cilj postojanja svjetske banke je suzbijanje siromaštva. Svjetska banka je osnovana 1. srpnja 1944. godine na konferenciji u Bretton Woodsu-u u SAD na kojoj su bili prisutni predstavnici 44 nacionalnih vlada. Osnovana je kao Međunarodna banka za obnovu i razvoj te je u početku imala 38 zemalja članica. Broj članica je porastao tijekom 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća kada su mnoge zemlje izborile svoju nezavisnost.

Svjetska banka (WBG) danas broji 188 zemalja članica i djeluje kao korporacija.¹⁶ Njezini najveći dioničari su Francuska, Njemačka, Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD. Dioničare predstavlja Odbor guvernera koji je istovremeno i glavni kreator politike Svjetske banke. Odbor guvernera zbog operativnog djelovanja delegira određene dužnosti na 25 izvršnih direktora, s tim da 5 najvećih dioničara imenuju 5 izvršnih direktora, a sve ostale zemlje članice preostalih 20. Izvršni direktori čine Odbor direktora koji se sastaje barem dva puta tjedno kako bi nadgledali cjelokupno poslovanje banke, davali odobrenja za zajmove i garancije, oblikovali politiku banke, strategiju pomoći zemljama, proračun te druge poslove iz njihova djelokruga. Odborom direktora predsjednik Svjetske banke, međutim bez prava glasa.¹⁷ Predsjednik Svjetske banke je trenutno američki državljanin Jim Jong Kim. Uz predsjednika, koji tradicionalno dolazi iz zemlje koja je najveći dioničar banke SAD-a,

¹⁶ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

¹⁷ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/directors> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

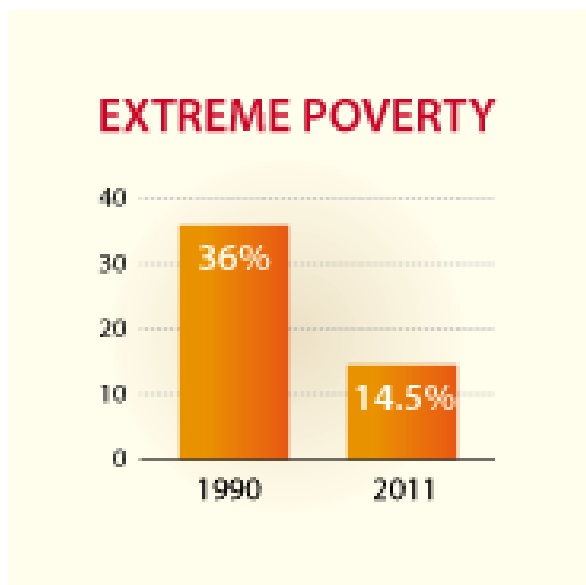
menadžment banke čine dva izvršna potpredsjednika, tri starija potpredsjednika i 24 potpredsjednika.¹⁸ Banka ima otvorene urede u više od 100 zemalja svijeta i više od 10 000 zaposlenih, što govori u prilog tezi da je banka između ostalog na određeni način birokratski aparat.

Svjetska banka je 2000. godine postavila sljedeće milenijske razvojne ciljeve:¹⁹

1. okončanje ekstremnog siromaštva i gladi;
2. osiguravanje osnovnog obrazovanja svoj djeci;
3. promoviranje ravnopravnosti žene;
4. smanjenje stope smrtnosti djece;
5. poboljšanje zdravlja trudnica i majki;
6. savladavanje AIDS-a, malarije i ostalih bolesti;
7. zaštita životne sredine i prirodnih resursa;
8. razvoj međunarodnog partnerstva za razvoj.

Kao što je prikazano na prikazu 3., prvi milenijski razvojni cilj se postepeno ostvaruje. Postotak svjetske populacije koji živi sa manje od 1.25 USD na dan prepolovio se u zadnjih dvadeset godina.

Prikaz 3: Usporedba stope ekstremnog siromaštva u svijetu 1990. i 2011. godine

Izvor: Svjetska banka, www.worldbank.org

¹⁸ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/managers> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

¹⁹ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/mdgs/> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

Svjetska banka je tijekom svog djelovanja odobrila zajmove u visini od preko 500 milijardi USD. Godišnje se odobrava 6 - 7 milijardi dolara u obliku beskamratnih kredita za 70-ak najsiromašnijih zemalja svijeta što je vrlo bitno zato što se radi o zemljama koje zbog ekonomske situacije u kojoj se nalaze ne bi mogle dobiti zajmove pod tržišnim uvjetima. Svjetska banka pomaže zemlje na području obrazovanja, zdravstvene i sanitarne zaštite, pitke vode, reformi i investicija koje imaju za cilj povećanje produktivnosti i zaposlenosti.

2.3. Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)

Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD) uspostavljena je 1944. godine kako bi sudjelovala u obnovi razrušene Europe nakon II. svjetskog rata. Danas, IBRD osigurava zajmove i pomoć srednje razvijenim zemljama. Radi se o instituciji koja je izvorno u sastavu WBG-a, a svoju ulogu ostvaruje programima usmjerenim na suzbijanje siromaštva, promicanje ekonomskog rasta i izgradnju prosperiteta. U vlasništvu je 188 zemalja članica koje upravljaju bankom putem odbora koji broji 25 članova. Predsjednik WBG-a je ujedno i predsjednik IBRD-a. IBRD osigurava kombinaciju financijskih resursa, znanja, tehničkih usluga i strateških savjeta nužnih za razvoj srednje i nisko razvijenih zemalja. Konkretno aktivnosti IBRD-a su:

- podržava financijski dugoročni ljudski i društveni razvoj koji privatni kreditori ne bi bili u mogućnosti podnijeti
- održava financijsku snagu dužnika osiguravajući mu potporu u vrijeme krize, koja se najznačajnije reflektira na najsiromašnije ljude
- promovira ključne politike i institucionalne reforme, poput sigurnosne mreže ili antikorupcijskih reformi
- stvara poželjnu investicijsku klimu kako bi se osigurala prisutnost privatnog kapitala
- osigurava pristup financijskim tržištima po uvjetima koji su često povoljniji od onih koje bi zemlje same mogle osigurati

2.3.1. Usluge IBRD-a

Grupacija Svjetske banke (WBG) radi sa srednje razvijenim zemljama istovremeno kao sa klijentima, dioničarima i globalnim akterima. Uloga IBRD-a je da u tom partnerskom odnosu osigura primjenu inovativnih financijskih rješenja koji uključuju financijske proizvode poput zajmova, garancija i „risk management“ proizvoda. Također, IBRD osigurava znanje i

savjetničke usluge nacionalnim vladama, kao i pojedinim regijama te upravama još nižih teritorijalnih jedinica. IBRD-ove financijske usluge i proizvodi pomažu zemljama korisnicima da izgrade otpornost na šokove tako što olakšavaju pristup proizvodima koji ublažavaju negativan utjecaj tečaja, kamata, prirodnih katastrofa i volatilnosti cijena robe.²⁰ Ključna razlika između komercijalnih zajmova i IBRD-ovih sastoji se u tome što IBRD ne daje samo zajam, već služi i kao put kojim se prenosi znanje i tehnička pomoć zemljama koje su korisnici zajmova. Upravo savjetničke usluge u domeni javnog duga i upravljanja imovinom pomažu nacionalnim vladama, institucijama i razvojnim agencijama da izgrade vlastite institucionalne kapacitete nužne za zaštitu i daljnju ekspanziju financijskih izvora. Bitna je i podrška naporima nacionalnih vlada za postizanjem efikasnog upravljanja javnim financijama, poboljšanjem investicijske klime i drugih institucionalnih aktivnosti.

2.3.2. *Financiranje IBRD-a*

IBRD prikuplja većinu svojih sredstava na svjetskim financijskim tržištima, na kojima je djeluje kao Svjetska banka. Ovakva praksa omogućila je da u razdoblju od 1946. godine do danas osigura više od 500 milijardi USD utrošenih za programe suzbijanja globalnog siromaštva, a da su istovremeno zemlje članice osigurale samo 14 milijardi USD u temeljnom kapitalu. Velika prednost IBRD-a je što zahvaljujući vrlo visokom kreditnom rejtingu A+++ može po vrlo povoljnim uvjetima pribavljati potreban kapital za svoje aktivnosti i na taj način omogućiti srednje razvijenim zemljama pristup potrebnom kapitalu uz niže kamatne stope i po jako povoljnim uvjetima uključujući veću količinu dostupnog novca, duže rokove otplate zajmova i održivost.

IBRD povratom kapitala i zaradom koju ostvaruje na malim kamatnim stopama na dane zajmove financira svoje operativne troškove, poboljšava svoju bilancu povećanjem rezervi i transferira sredstva IDA-i koja služi kao fond za najsiromašnije zemlje.

Upravo aktivnostima IBRD-a Svjetska banka je pomogla milijunima siromašnih ljudi koji žive u srednje razvijenim zemljama diljem svijeta omogućujući i olakšavajući im pristup radnim mjestima, tržištima, socijalnoj skrbi, osnovnim potrebama poput vode, struje i cestovne infrastrukture. Pored toga, aktivnosti IBRD-a imaju velik imperativ u postizanju napretka u kvaliteti upravljanja državom i povećanju efikasnosti javnog sektora.

²⁰ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd> [Pristupljeno: 4. rujna 2015.]

2.4. Međunarodno udruženje za razvoj (IDA)

Međunarodno udruženje za razvoj (IDA) je organizacija u sastavu Svjetske banke koja je zadužena za pomoć najsiromašnijim zemljama svijeta. IDA je osnovana 1960. godine sa ciljem smanjenja siromaštva omogućavanjem zajmova i potpora za programe koji će potaknuti ekonomski rast, smanjiti nejednakost i poboljšati životne uvjete.²¹ IDA ima 173 zemlje dioničara koje su predstavljene u Odboru guvernera. Dnevne aktivnosti IDA-e su u nadležnosti operativnog osoblja banke, nacionalnih vlada i agencija koje su zadužene za implementaciju programa u pojedinim zemljama. Financiranje se provodi pretežito od doprinosa koje zemlje članice uplaćuju, za razliku od IBRD-a koji financijska sredstva uglavnom nalazi na financijskim tržištima.²² Dodatno financiranje IDA-e se realizira putem IBRD-a, IFC-a i otplatom ranije odobrenih IDA-inih kredita. IDA je povezana sa IBRD-om zato što dopunjuje djelatnost IBRD-a čija je glavna funkcija osiguravanje zajmova i savjetovanje srednje razvijenih zemalja. Osim toga te dvije institucije dijele sjedište, osoblje i implementiraju i ocjenjuju projekte istim rigoroznim standardima. IDA je najveći samostalni izvor pomoći za 77 najsiromašnijih zemalja svijeta od kojih se čak njih 39 nalazi u Africi. Aktivnosti IDA-e se pozitivno reflektiraju na 2,8 milijardi ljudi, od kojih većina živi sa manje od 2 USD na dan. Zajmovi koje IDA odobrava zemljama korisnicima istih nazivaju se kreditima. Takvi krediti odobravaju se po vrlo niskim kamatnim stopama, a nije neobično niti odobrenje po nultoj kamatnoj stopi. Otplata kredita se odobrava u rasponu od 25 do 38 godina, uključujući poček od 5 do 10 godina.²³ IDA je dosad podržala aktivnosti u 112 zemalja, uz godišnji prosječni iznos obaveza od 18 milijardi USD u protekle tri godine, od čega je čak 50% odobreno zemljama u Africi.

2.4.1 Aktivnosti IDA-e

Problem je u tome što su najsiromašnije zemlje svijeta najčešće i najrizičnije za prisutnost kapitala, pa ih stoga isti izbjegava. Posljedično najsiromašnije zemlje ne mogu prikupiti dostatan kapital za njihove razvojne potrebe pa se moraju pretežito oslanjati na institucijske tokove novca kao glavni izvor financiranja. IDA podržava širok raspon razvojnih

²¹ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>, str. 1. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

²² World Bank Group, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>, str. 4. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

²³ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>, str. 2. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

aktivnosti poput osnovnog obrazovanja, osnovne zdravstvene zaštite, zaštite okoliša, čiste vode i sanitacije, poljoprivrede, infrastrukture, institucionalnih reformi i poboljšanja poslovne klime.²⁴ Upravo putem navedenih aktivnosti može se ostvariti napredak na području ljudske jednakosti, ekonomskog rasta, stvaranja tržišta rada, postizanja većeg dohotka i poboljšanja životnih uvjeta u cjelini. U razdoblju od 2014. do 2017. godine IDA-ine aktivnosti će posebnu pažnju posvetiti nestabilnim i sukobima pogođenim zemljama, klimatskim promjenama, spolnoj ravnopravnosti i uključujućem rastu ekonomije od kojeg će imati koristi cijelokupno stanovništvo zemalja u kojima se provode IDA-ine aktivnosti. Aktivnosti koje se provode potkrijepljene su s analitičkim studijama koje podržavaju politike koje se primjenjuju u svrhu smanjenja siromaštva. Kako bi se olakšalo zemljama koje imaju problem sa servisiranjem duga ili ga nisu u mogućnosti otplatiti na dulji rok, kreiran je sustav dodjele bespovratnih sredstava koji adekvatnom primjenom vraća dug u okviru održivosti.

Da bi pojedinoj zemlji bila odobrena IDA-ina sredstva mora udovoljiti sljedećim kriterijima:²⁵

- relativno siromaštvo definira se bruto nacionalnim dohotkom po stanovniku koji treba biti ispod određene razine koja podliježe modifikaciji na godišnjoj razini, za 2015. godinu prag iznosi 1215 USD
- nedostatak kreditnog boniteta koji onemogućuje zaduživanje na financijskim tržištima
- vrši se procjena kvalitete provođenja politika koje potiču gospodarski rast i smanjuju siromaštvo

2.5. Međunarodna financijska korporacija (IFC)

Međunarodna financijska korporacija je osnovana 1956. godine. Sa WBG-om dijeli kapital, financijsku strukturu, management i osoblje. Također, Odbor direktora održava sastanke u sjedištu WBG-a u Washingtonu. IFC je u vlasništvu je 184 zemlje članice koje determiniraju politiku IFC-a i vrše upravljanje putem Odbora guvernera i Odbora direktora. Odbori su zaduženi za upravljanje programima i aktivnostima. Svaka zemlja članica imenuje jednog guvernera i još jednog zamjenskog. Odbor guvernera delegira većinu ovlasti na Odbor direktora koji broji 25 članova. Svaki direktor predstavlja određeni udio temeljnog kapitala korporacije i snaga njegova glasa je proporcionalna udjelu u temeljnom kapitalu koji

²⁴ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>, str. 2. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

²⁵ World Bank Group, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>, str. 6. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

predstavlja. IFC prikuplja potrebna sredstva izdavanjem obveznica na svjetskim tržištima kapitala i konzervativnim ulaganjem likvidnih sredstava na globalnim tržištima. Obveznice se izdaju na različitim tržištima i u različitim oblicima, uključujući tematske obvezice poput zelenih obveznica. Također, IFC izdaje obveznice u lokalnim valutama kako bi poticao razvoj lokalnih tržišta kapitala i olakšao kreditiranje u lokalnim valutama. Vrlo je važno napomenuti da IFC održava A+++ kreditni rejting neprekidno još od 1989. godine upravo zbog svoje konzervativne politike i odličnih financijskih rezultata. Takav kreditni rejting su joj odobrile agencije Standard & Poor's i Moody's. IFC zaključuje da je njihov visok kreditni rejting nužan za uspjeh zato što im omogućuje pristup globalnim tržištima i omogućava niske troškove financiranja.²⁶ Krediti IFC-a su diverzificirani po zemlji, izvoru, valuti i zrelosti kako bi se osigurala fleksibilnost i troškovna efikasnost.

2.5.1. Uloga IFC-a

Sa portfeljom od 49.6 milijardi USD IFC zadire u skoro sve glavne industrije, te se njegova djelatnost reflektira na milijune ljudi u više od 100 zemalja kroz aspekte stvaranja radnih mjesta, povećavanja životnog standarda i izgradnje bolje budućnosti. IFC je orijentiran na privatni sektor i funkcionira na način da se prilagođava specifičnim potrebama klijenata u različitim industrijama, sa posebnom pažnjom na infrastrukturu, proizvodnju, poljoprivredu, financijska tržišta i usluge. Financijski proizvodi IFC-a omogućuju kompanijama bolje upravljanje rizikom i lakši pristup domaćim i stranim tržištima kapitala. Uz pomoć poslovnih savjeta koje nudi IFC, otključavaju se investicije u privatnom sektoru što posljedično vodi do otvaranja novih radnih mjesta, širenja poslovanja i ekonomskog rasta. Kroz savjetovanje o širokom spektru pitanja koja uključuju zaštitu okoliša, lanac opskrbe, socijalne i upravljačke standarske, energetske efikasnost i učinkovito korištenje resursa, ohrabruju se poduzetnici i izgrađuje održivo poslovanje. Jedna od bitnih zadaća IFC-a je osiguravanje pristupa financiranju za mirko, mala i srednja poduzeća. U fiskalnoj godini koja je zaključena u lipnju 2014. godine IFC je preko svog vlastitog računa investirao preko 17.2 milijarde USD u više od 600 različitih projekata.

²⁶ International Finance Corporation, http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc_new/ifc+governance/funding/ourfunding [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

2.6. Multilateralna agencija za garantiranje investicija (MIGA)

Multilateralna agencija za garantiranje investicija (MIGA) je članica WBG-a. Osnovana je 1988. godine od strane Svjetske banke. Unutarnje ustrojstvo MIGA-e čine Vijeće guvernera i Upravni odbor koji predstavljaju 181 zemlju članicu i upravljaju programima i aktivnostima agencije, dok je operativno svakodnevno upravljanje agencijom delegirano na Upravni odbor. Snaga glasa svakog pojedinog direktora u Odboru je determinirana udjelom u temeljnom kapitalu koji predstavlja. Uobičajeni sastanci Odbora direktora na kojima se donose odluke o investicijskim projektima i vrši nadgledanje politike upravljanja održavaju se u sjedištu WBG-a u Washingtonu.

Management MIGA-e čine pojedinci sa velikim iskustvom u političkom osiguranju rizika, bankarskom sektoru, tržištima kapitala, ekološkoj i socijalnoj održivosti, projektnom financiranju, međunarodnom pravu i rješavanju sporova.

2.6.1. Ciljevi i aktivnosti MIGA-e

Misija MIGA-e je promoviranje direktnih stranih investicija u zemljama u razvoju kako bi se podržao gospodarski rast, smanjilo siromaštvo i poboljšala kvaliteta života. To se postiže privlačenjem investicija i privatnih osiguravatelja u teške uvjete poslovanja. Naglasak je na privlačenju investicija u područja gdje se mogu ostvariti najbolji rezultati.

Prioriteti MIGA-e su:²⁷

- zemlje koje ispunjavaju uvjete za sredstva IDA-e, tj najsiromašnije zemlje na svijetu
- zemlje koje su nestabilne i sukobima pogođene
- transformacijski projekti – karakteriziraju ih širok raspon i značajna ulaganja sa potencijalom dovođenja transformacijskih promjena u zemlju domaćina
- energetska efikasnost i klimatske promjene – složeni energetske i infrastrukturni projekti koji povećavaju energetske kapacitete, kao i transportni projekti koji imaju pozitivan utjecaj na kontrolu zagađenja, npr. masovni transport
- srednje razvijene zemlje u kojima MIGA može ostvariti snažan utjecaj

MIGA nudi komparativne prednosti u navedenim prioritetnim područjima. Prednosti se reflektiraju kroz ponudu jedinstvenih paketa proizvoda i mogućnosti povratka povjerenja

²⁷ Multilateral Investment Guarantee Agency, <https://www.miga.org/who-we-are> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

zajednice u poduzetništvo, pa do trajne suradnje sa javnim i privatnim tržištem osiguranja kako bi se na taj način povećao iznos osiguranja koji je na raspolaganju investitorima.

MIGA ispunjava svoju misiju pružajući jamstva od osiguranja političkog rizika privatnom sektoru i zajmodavcima. Time garantira zaštitu investicija od nekomercijalnih rizika i pomaže investitorima održati pristup izvorima financiranja sa poboljšanim financijskim uvjetima.

Od osnutka 1988. godine MIGA je izdala jamstva od osiguranja političkog rizika u vrijednosti većoj od 28 milijardi USD. Jamstva su izdana u različitim dijelovima svijeta za projekte u raznim sektorima. Konstantno se provode istraživanja i dijeli znanje u cilju potpore ulasku direktnih stranih investicija na tržišta u nastajanju. MIGA podupire samo investicije koje poštuju visoke društvene i ekološke standarde i imaju istovremeno razvojni učinak.

2.7. Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID)

Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID) je vodeća svjetska institucija koja se bavi rješavanjem investicijskih sporova. Radi se o instituciji koja je rješavala većinu svih međunarodnih investicijskih sporova. Države tretiraju ICSID kao forum za rješavanje sporova, a koji se bavi problematikom međunarodnih investicijskih sporazuma i brojnih investicijskih zakona i ugovora.

ICSID je osnovan 1966. godine Konvencijom ICSID-a. To je multilateralni sporazum formuliran od strane izvršnih direktora Svjetske banke koji je vodio ka ostvarivanju daljnjih ciljeva u promoviranju međunarodnih investicija. ICSID je neovisna, efikasna i depolitizirana institucija čija dostupnost državama i investitorima povećava povjerenje u efikasnost rješavanja sporova i na taj način promovira međunarodno investiranje. Također, ICSID je u mogućnosti osigurati troškovno učinkovitu i transparentnu skrukturu naknade za svoje usluge. Svoju djelatnost i aktivnosti obavlja u prostorima Svjetske banke diljem svijeta. Danas ICSID broji 159 zemalja članica.

ICSID predviđa rješavanje sporova putem mirenja, arbitraže ili utvrđivanja činjenica. Glavni tajnik je osoba ovlaštena za imenovanje arbitara, miritelja i posrednika, te odlučuje o prijedlogu za smjenu arbitra ukoliko smatra da ne vodi postupak sukladno Konvenciji ICSID-a ili Pravilima o dodatnom sadržaju. Sam proces je osmišljen na način da uvažava posebne karakteristike međunarodnih investicijskih sporova i uključenih strana te da održava ravnotežu između interesa investitora i države domaćina. Nakon što se saslušaju pravni

argumenti i dokazi uključenih strana, svaki slučaj se razmatra neovisno Povjerenstvo za mirenje ili Arbitražni sud. ICSID je do danas riješio više od 490 takvih slučajeva.

ICSID potiče povećanje svijesti o međunarodnom pravu glede stranih investicija. O tome je objavljeno puno publikacija u kojima se redovito objavljuju podaci o aktivnostima i pojedinim slučajevima. Također, organiziraju se događaji, prezentacije i sudjeluje se na konferencijama o rješavanju sporova u međunarodnom investiranju.

2.7.1. Usluge ICSID-a

ICSID prvenstveno osigurava usluge za rješavanje međunarodnih sporova između investitora i države, ali isto tako rješava sporove između država. Njegove usluge mogu se proširiti na:²⁸

- arbitraže koje spadaju pod Konvenciju ICSID-a
- arbitraže koje spadaju pod Pravila o dodatnom sadržaju
- mirenja koja spadaju pod Konvenciju ICSID-a
- mirenja koja spadaju pod Pravila o dodatnom sadržaju
- protokol o utvrđivanju činjenica
- arbitraže koje ne spadaju pod ICSID
- posredovanja
- ostale slučajeve alternativnog rješavanja sporova

2.8. Međunarodni monetarni fond (IMF)

Međunarodni monetarni fond (IMF) je međunarodna organizacija sa sjedištem u Washingtonu. Osnivanje IMF-a inicirano u srpnju 1944. godine na konferenciju u Bretton Woodsu, dok je formalizirano 1945. godine od strane 29 zemalja. Funkcioniranje IMF-a se temelji na uplaćivanju doprinosa zemalja članica u zajednički fond na temelju kvota koje se utvrđuju na temelju relativne pozicije članica u svjetskoj ekonomiji.

IMF vodi Izvršni odbor koji se sastoji od 24 izvršna direktora, s tim da SAD, Japan, Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kina, Rusija i Saudijska Arabija same imenuju

²⁸ International Centre for Settlement of Investment Disputes,
<https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/services/Pages/default.aspx> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

svoje izvršne direktore dok se preostalih 16 rotira između svih ostalih zemalja.²⁹ Na čelu Izvršnog odbora i IMF-a u cjelini je predsjednik Izvršnog odbora koji se naziva generalnim direktorom. Tradicionalno prvi čovjek IMF-a državljanin je neke od europskih članica, trenutno je to francuskinja Christine Lagarde. Također, IMF ima svoj Odbor guvernera koji čine jedan guverner i jedan zamjenik guvernera svake zemlje članice. Odbor guvernera se sastaje jedanput godišnje te je odgovoran za izbor i imenovanja izvršnih direktora, odobravanje povećanja kvota, posebna prava vučenja dodijeljenih sredstava, prijem novih članica, obvezno povlačenje članica i dopunu akata i pravilnika.³⁰ U praksi je Odbor guvernera većinu svojih ovlasti prenio na Izvršni odbor.

Osoblje IMF-a čini otprilike 2600 zaposlenika iz 147 različitih zemalja.³¹

Od osnivanja do danas broj članica IMF-a je drastično porastao. S time je rastao i utjecaj IMF-a na svjetsku ekonomiju zbog čega se MMF morao prilagođavati novostvorenim okolnostima. Tako je na summitu zemalja G-20 u Londonu 2009. godine donesena odluka o povećanju doprinosa IMF-u kako bi mogao pomoći članicama koje su bile teško pogođene tijekom financijske krize 2008. godine.

Prilikom pristupanja IMF-u zemlja koja pristupa mora poduzeti određene zakonske mjere koje će omogućiti potpisivanje sporazuma s IMF-om u kojem je definiran iznos članarine, vrijednost glasa zemlje pri izglasavanju odluka i pristup IMF-ovim financijama. Država članica može naknadno mijenjati uvjete ugovora isključivo uz odobrenje Izvršnog odbora.

U mnogim državama i kod nekih ekonomista postoji određena bojazan od djelovanja IMF-a zbog Programa strukturnog prilagođavanja koji koriste zemlje koje su se našle u financijskim poteškoćama zbog neravnoteže javnog i privatnog sektora, te posljedično tome ekspanzije javnog duga koji više ne mogu financirati. Tada se od tih zemalja zahtijeva smanjenje socijalnih prava, otpuštanja u javnom sektoru, privatizacija pojedinih djelatnosti javnog sektora, smanjenje javnog duga te druge reforme. Kritičari IMF-a tvrde da takve reforme vode zemlje u još veće siromaštvo i dugoročno još više povećavaju jaz između razvijenih i nerazvijenih zemalja. Također, privatizirana državna imovina dolazi u ruke multinacionalnih kompanija po znatno sniženim cijenama zbog trenutka i načina na koji je privatizirana.

²⁹ International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.aspx> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

³⁰ International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/about/govstruct.htm> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

³¹ International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/about.htm> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

2.8.1. Ciljevi i djelovanje IMF-a

Izvorni ciljevi IMF-a su:³²

- promicanje međunarodne monetarne suradnje
- olakšavanje širenja i uravnotežen rast međunarodne trgovine
- promicanje stabilnosti tečaja
- pomoć u uspostavi međunarodnog sustava plaćanja
- osigurati dostupne resurse članicama koje se suočavaju sa poteškoćama u platnoj bilanci

Temeljna misija IMF-a je osigurati stabilnost međunarodnog monetarnog sustava. To čini na tri načina: praćenjem globalnih ekonomskih kretanja i ekonomija zemalja članica, davanjem zajmova zemljama s poteškoćama u platnoj bilanci te davanjem praktične pomoći članicama. IMF nadgleda međunarodni monetarni sustav te prati ekonomske i financijske politik zemalja članica. Dio tog procesa je ukazivanje na moguće rizike i savjetovanje o potrebnim preinakama politike.

Davanje zajmova od strane IMF-a omogućuje zemljama obnavljanje međunarodnih pričuva, stabilizaciju valute, nastavak plaćanja uvoza i ponovno stvaranje uvjeta za snažan ekonomski rast. Specifičnost IMF-a je da ne financira pojedine projekte za razliku od razvojnih banaka.

IMF pomaže zemljama članicama u dizajniranju ekonomskih politika i efikasnom upravljanju vlastitim financijama. To se postiže povećanjem ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta pomoću tehničke podrške i treninga.

IMF je zadržao velike zlatne rezerve do današnjih dana što ga službeno čini jednim od najvećih pojedinačnih vlasnika zlata u svijetu. Također, 1969. godine kreirana su Specijalna prava vučenja (SDR). To je međunarodna aktiva rezervi koja nadopunjuje službene rezerve zemalja članica IMF-a.

2.9. Svjetska trgovinska organizacija (WTO)

Svjetska trgovinska organizacija osnovana je 1995. godine. Međutim, njezini korijeni se mogu vezati uz Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT) koji je sklopljen 1947. godine kao posljedica neuspjeha Međunarodne trgovinske organizacije (ITO) koja je

³² International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/about.htm> [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

osnovana 1945. godine sukladno zaključcima konferencije u Bretton Woods-u, ali doživjela je politički i izvedbeni neuspjeh zato što Kongres SAD-a nije htio ratificirati ambicioznu povelju ITO-a. Najvažnija uloga GATT-a je bilo uklanjanje prepreka u međunarodnoj trgovini kroz liberalizaciju i uklanjanje protekcionističkih mjera. Postepeno smanjenje carina u međunarodnoj trgovini bila je jedna od temeljnih zadaća GATT-a.

WTO danas broji 160 zemalja članica čija trgovina čini 95% cjelokupne svjetske trgovine. Proračun WTO-a je 2013. godine iznosio 197 milijuna USD, dok osoblje predvođeno generalnim direktorom Robertom Azevedom broji oko 640 zaposlenika.³³ U odlučivanje su uključene sve zemlje članice, najčešće putem konsenzusa. Postoji mogućnost većinskog glasanja, ali se ono nikada nije koristilo u WTO-u. Sve sporazume moraju ratificirati parlamenti zemalja članica. Ipak, GATT je koristio mogućnost većinskog glasanja u nekoliko prilika. Najviše tijelo WTO-a je Ministarska konferencija koja se održava barem jednom u dvije godine. Hijerarhijski ispod Ministarske konferencije se nalazi Generalna skupština koja se sastaje nekoliko puta godišnje u sjedištu WTO-a u Ženevi, a kao tijelo ima ulogu pregleda trgovinske politike i rješavanja sporova. Generalnoj skupštini odgovaraju za svoj rad Skupština za dobra, Skupština za usluge i Skupština za intelektualno vlasništvo (TRIPS). Osim spomenutih skupština postoje razni odbori i radne skupine koji djeluju unutar WTO-a.

Zanimljivo je da je lobiranje unutar WTO-a dopušteno. Stoga brojne skupine za lobiranje i trgovinske asocijacije imaju svoje predstavnike u Ženevi kako bi bile u mogućnosti utjecati na određene odluke. Ukoliko neka lobistička grupa uspije uvjeriti dovoljan broj predstavnika zemalja članica u snagu svojih argumenata, ti predstavnici će vjerojatno predložiti svojim vladama promjenu određene politike.³⁴ Sklonost pojedinih vlada promjenama politike ovisi i o stavovima vlada i predstavnika drugih zemalja. Zato je potrebno provoditi lobiranje širokih razmjera.

Ciljevi GATT-a su se ostvarivali kroz 9 rundi pregovora koje su postepeno kroz godine ostvarivale napredak u otklanjanju prepreka u slobodnoj trgovini. Urugvajskom rundom pregovora koja je započela 1986. godine uspostavljena je Svjetska trgovinska organizacija (WTO). U travnju 1994. godine 123 zemlje su potpisale dokument o osnivanju WTO-a koji je stupio na snagu 1. siječnja 1995. godine. GATT je i dalje na snazi, ali djeluje u okviru WTO-a. Trenutno je u tijeku deseta runda pregovora.

³³ World Trade Organisation, https://www.wto.org/english/res_e/doload_e/inbr_e.pdf [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

³⁴ Konstantinos, A. (2001.) *Struktura svjetske trgovinske organizacije*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska udruga pravica Adamić, str. 79.

Funkcije WTO-a trebaju omogućiti da se međunarodna trgovina odvija nesmetano, slobodno, pravedno i predvidljivo. Funkcije WTO-a kojima se navedeno postiže su sljedeće:³⁵

- administriranje trgovinskih sporazuma
- djelovanje WTO-a kao foruma za trgovinske sporazume
- rješavanje trgovinskih sporova
- pregledavanje nacionalnih trgovinskih politika
- pomoć zemljama u razvoju prilikom definiranja njihove trgovinske politike putem tehničke pomoći i trening programa
- suradnja sa drugim međunarodnim organizacijama

Kada govorimo o tome što WTO može učiniti, navodi se sljedećih 10 stvari:³⁶

- smanjiti troškove života i povećati životni standard
- rješavati sporove i smanjiti trgovinske napetosti
- potaknuti ekonomski rast i povećati zaposlenost
- smanjiti troškove poslovanja u inozemstvu
- potaknuti dobro upravljanje
- pomoći zemljama u razvoju
- omogućiti slabije razvijenima da se njihov glas jače čuje
- poticati brigu o okolišu i zdravlju
- pridonijeti miru i stabilnosti
- biti učinkovit bez da se nađe na naslovnici

2.9.1. Sporazumi WTO-a

WTO je formalno jedna od najmlađih međunarodnih organizacija, ali podaci pokazuju da je veliki napredak u međunarodnoj trgovini postignut upravo u vrijeme djelovanja GATT-a. Tako je primjerice u proteklih 50 godina robni izvoz rastao po prosječnoj stopi od 6% na godišnjoj razini, a ukupni obujam svjetske trgovine u 2000. godini je bio 22 puta veći u odnosu na obujam iz 1950. godine.³⁷ Upravo su WTO i GATT imali ključnu ulogu u stvaranju snažnog i prosperitetnog trgovinskog sustava koji je doprinio takvom rastu trgovine. Sustav se

³⁵ World Trade Organisation, https://www.wto.org/english/res_e/doload_e/inbr_e.pdf, str. 7. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

³⁶ World Trade Organisation, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/10thi_e/10thi00_e.htm [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

³⁷ World Trade Organiastion, https://www.wto.org/english/res_e/doload_e/inbr_e.pdf, str.3. [Pristupljeno: 5. rujna 2015.]

razvijao dugotrajnim rundama pregovora pod okriljem GATT-a. U prvim rundama naglasak je bio na smanjenju carina u međunarodnoj trgovini, a kasnije runde su pregovarale necarinskim mjerama i anti dampingu. Tako je nakon osnivanja WTO-a 40 zemalja članica 1997. godine uspješno zaključilo pregovore o bescarinskoj trgovini proizvodima koji spadaju u informacijsku tehnologiju, a 70 zemalja članica je postiglo dogovor o financijskim uslugama koji je pokriva 95% svjetske trgovine u području bankarstva, usluga osiguranja, vrijednosnih papira i financijskih informacija. Iste godine je 69 zemalja članica postiglo sporazum o telekomunikacijskim uslugama. Također, WTO je pokrenuo daljnje razgovore na temu poljoprivrede i usluga koji su sada dio radnog programa Doha Development Agenda (DDA) predstavljenog na ministarskoj konferenciji WTO-a održanoj u katarskoj Dohi u studenom 2001. godine. Agenda se bavi pregovorima i drugim poslovima vezanim uz nepoljoprivredne carine, trgovinu i okoliš, zatim WTO pravila u domeni anti dampinga, subvencija, investicija, politike natjecanja, transparentnosti javne nabave, olakšavanja trgovine, intelektualnog vlasništva i mnogih drugih pitanja sa kojima se suočavaju zemlje u razvoju, čak i po pitanju implementacije dosadašnjih WTO sporazuma.

Temelj djelovanja WTO-a čini tridesetak sporazuma i odvojenih obaveza dogovorenih u Urugvajskoj rundi pregovora pod okriljem GATT-a. Na temelju tih sporazuma, članice WTO-a sudjeluju u nediskriminatorskom trgovinskom sustavu koji izražava njihova prava, ali isto tako i njihove obaveze. Svaka zemlja dobiva jamstva da će njezin izvoz biti tretiran pravedno i dosljedno na tržištima drugih zemalja. S druge strane, zemlja daje ista jamstva o tretmanu roba i usluga drugih zemalja na svom tržištu. Međutim, sustav ipak omogućava zemljama u razvoju određenu fleksibilnost u primjeni nekih sporazuma.

2.9.2. WTO i zemlje u razvoju

Više od dvije trećine članica WTO-a spadaju u kategoriju zemalja u razvoju ili najnerazvijenijih zemalja. Stoga svi sporazumi WTO-a sadrže niz posebnih odredbi koje takvim zemljama omogućuju duži period od uobičajenog za implementaciju sporazuma i drugih obaveza. Uz navedeno, odredbe sadrže mjere za povećanje trgovinskih prilika zemalja u razvoju i zahtjeve koje svim članicama WTO-a nalažu zaštitu trgovinskih interesa zemalja u razvoju, zatim pomoć prilikom izgradnje infrastrukture potrebne za djelovanje u WTO-u, djelovanja u sporovima i implementacije tehničkih standarda.³⁸ Upravo na Ministarskoj

³⁸ World Trade Organisation, https://www.wto.org/english/res_e/doload_e/inbr_e.pdf, str.6 [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

konferenciji u Dohi 2001. godine postavljeni su brojni zadaci i zadaće koji se trebaju realizirati, a tiču se zemalja u razvoju. Cilj navedenih aktivnosti je povećati sudjelovanje zemalja u razvoju u globalnom trgovinskom sustavu.

WTO organizira više stotina aktivnosti godišnje u zemljama u razvoju. Barem triput godišnje u Ženevi se održavaju tečajevi o trgovinskoj politici za vladine dužnosnike. Također, održavaju se tečajevi za zemlje u tranziciji koji imaju za cilj pomoći u transformaciji njihovog gospodarstva iz planskog u tržišno. Uz navedeno, različiti seminari se redovito održavaju diljem svijeta s posebnim naglaskom na afrički kontinent. U zemljama u razvoju i najnerazvijenijim zemljama WTO ima otvorene centre u više od 100 pripadajućih ministarstava i regionalnih organizacija. Takvi centri osiguravaju računala, računalnu opremu i pristup Internetu kako bi zemlje koje nemaju direktne predstavnike u Ženevi ili imaju određena ograničenja bile u mogućnosti čim ravnopravnije sudjelovati u radu WTO-a.

2.10. Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD)

Europska banka za rekonstrukciju i razvoj (EBRD) osnovana je kako bi sudjelovala u izgradnji središnje i istočne Europe nakon završetka Hladnog rata. Upravo zahvaljujući tome, EBRD je stekla jedinstveno iskustvo u poticanju kvalitetnih ekonomskih i društvenih promjena u pojedinim regijama. Djelovanje EBRD-a je orijentirano na napredak tranzicijskih zemalja u prihvaćanju tržišno usmjerene ekonomije i promicanje poduzetništva te privatne inicijative. Upravo su to osnovna načela kojima se EBRD vodi od svog osnutka i početka operativnog djelovanja u travnju 1991. godine. EBRD je osnovana na inicijativu tadašnjeg francuskog predsjednika Francois Mitterranda u želji da se ublaže posljedice kolapsa komunističkih režima u istočnom dijelu Europe. Sukladno novonastaloj situaciji, proces osnivanja i početka operativnog djelovanja EBRD-a proveden je žurno, pa je tako od Mitterranove inicijative do početka rada banke prošlo samo 18 mjeseci. Bilo je vrlo bitno da EBRD brzo i odlučno odgovori na novonastale izazove i probleme, kako bi se ublažile posljedice raspada Sovjetskog saveza i drugih nepovoljnih događaja u to vrijeme. Uspješne mjere kojima se poticala aktivnost privatnog sektora u bivšim komunističkim zemljama, stvorile su od EBRD-a uspješnu i stručnu instituciju koja ima bitnu ulogu u tranziciji gospodarstva pojedinih zemalja. U mjere spadaju reforma bankarskog sustava, liberalizacija

cijena, privatizacija i stvaranje odgovarajućih zakonskih okvira za reguliranje imovinskih prava.³⁹ EBRD podupire provođenje reformi uz odgovarajuće savjetovanje, obuku i tehničku stručnost. S obzirom na nedostatak kapitala na domaćim tržištima, EBRD pomaže u pronalasku kapitala iz drugih privatnih i javnih izvora. Upravo je EBRD imala ključnu ulogu u stabilizaciji cijele istočno europske regije zbog povezanosti sa drugim međunarodnim ekonomskim institucijama i ispravnog tumačenja funkcioniranja tržišne ekonomije. Uloga EBRD-a je netipična za financijske institucije zato što ima politički mandat da promiče višestranačku demokraciju i pluralizam u zemljama u kojima djeluje.

EBRD je danas u vlasništvu 64 zemlje, Europske unije (EU) i Europske investicijske banke (EIB). Upravo navedeni dioničari osiguravaju financijska sredstva koja su glavni izvor financiranja EBRD-a.⁴⁰ Svaka zemlja ili institucija dioničar individualno sudjeluje u upravljanju Bankom putem Odbora guvernera koji je odgovarajuće ovlasti prenio na Odbor direktora kako bi potonji mogao svakodnevno i operativno upravljati Bankom.

Zadnjih godina EBRD je proširila svoje djelovanje zadnjih godina na neke nove zemlje poput Mongolije, Turske, Jordana, Tunisa, Maroka, Egipta, Kosova, Cipra i zanimljivo Grčke. Ova tendencija ukazuje na to da EBRD ne može u Europi više ostvarivati svoju ulogu i političke i ekonomske ciljeve, pa je stoga morala proširiti područje svog djelovanja na druge regije i kontinente. Takva politika omogućuje sve veći utjecaj Europske unije na ekonomske i političke procese u okruženju. Zanimljivo, jedina zemlja koja je prestala koristiti proizvode i usluge EBRD-a je Češka.

2.10.1. Proizvodi i usluge EBRD-a

EBRD osnažuje i stabilizira financijsku infrastrukturu zemalja investirajući direktno u banke. Na taj način osigurava kreditne linije za financiranje tvrtki i pojedinaca. Osigurava se i financiranje infrastrukturnih projekata koji imaju pozitivan utjecaj na daljnji ekonomski razvoj poput prometnih mreža, energetske projekata, projekata opskrbe, projekata vode i sanitacije te drugih infrastrukturnih projekata.

EBRD ne nudi svojim klijentima klasične kreditne linije i druge unificirane financijske proizvode, već se za svakom klijenta posebno kroje proizvodi i usluge koji odgovaraju njegovim specifičnim potrebama. Trenutno EBRD djeluje u više od 30 zemalja i obuhvaća

³⁹ European Bank for Reconstruction and Development, <http://www.ebrd.com/who-we-are/history-of-the-ebrd.html> [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

⁴⁰ European Bank for Reconstruction and Development, <http://www.ebrd.com/shareholders-and-board-of-governors.html> [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

desetke poslovnih sektora. Prosječna vrijednost EBRD-ovog zajma privatnom sektoru iznosi 25 milijuna USD, a uz dobru argumentaciju poslovnog projekta može ići do visine od 250 milijuna USD.⁴¹ Također, za manje projekte predviđeni su posebni investicijski programi za slabije razvijene zemlje na koje se može aplicirati ili financiranje preko financijskih posrednika.

Oblici direktnog financiranja u ponudi EBRD-a su zajmovi, kapitalna ulaganja i jamstva za promicanje trgovine. Manje i srednje tvrtke se financiraju pretežito putem posrednika. Osim financiranja, manjim i srednjim tvrtkama pruža se savjetovanje po pitanju uspjeha, održavanja i daljnjeg rasta kako bi postale motor razvoja lokalnih ekonomija. Zajmovi EBRD-a ne odnose se samo na klasične investicije, već su predviđeni dodatni poticaji koji imaju za cilj poboljšati kvalitetu managementa i poslovnog planiranja.⁴²

Što se tiče prioriteta financiranja, investicijski programi EBRD-a posebnu pažnju posvećuju poboljšanju energetske učinkovitosti i olakšanju pristupa financiranja trgovine.

Pružajući svoje financijske proizvode i usluge EBRD želi poboljšati učinkovitost, kvalitetu managementa i inovativnost.

2.11. Europska investicijska banka (EIB)

Europska investicijska banka (EIB) je jedina banka koja strogo predstavlja interese 28 zemalja članica EU. Osnovana je u Bruxellesu 1958. godine kao dio Rimskih ugovora, dok je od 1968. godine sjedište EIB-a u Luxembourg. U vlasništvu je 28 zemalja članica EU koje preko adekvatnih tijela Banke upravljaju sa istom. Blisko surađuje sa EU institucijama kako bi implementirala politike Unije u svoje aktivnosti. 90% aktivnosti EIB-a je usmjereno na Europu, ali još od 1960-ih podupire vanjske i razvojne politike Unije. Trenutno 10% novčanih sredstava EIB-a je usmjereno na 150 zemalja koje nisu članice EU.⁴³ Isto tako EIB je zajedno sa Europskom komisijom i privatnim bankama sudjelovao u osnivanju rizičnog Europskog investicijskog fonda (EIF) čiji je danas većinski vlasnik. EIB ima 2000 zaposlenika koji su pretežito stacionirani u Luxembourg. Osim sjedišta u Luxembourg, ima izdvojene urede u drugim zemljama članicama EU i regijama diljem svijeta gdje obavlja svoju djelatnost. S obzirom na to da projekti koje EIB financira moraju zadovoljiti stroge ekonomske, tehničke,

⁴¹ European Bank for Reconstruction and Development, <http://www.ebrd.com/what-we-do/products-and-services.html> [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

⁴² European Bank for Reconstruction and Development, <http://www.ebrd.com/our-values/transition.html> [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

⁴³ European Investment Bank, http://www.eib.org/about/key_figures/index.htm [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

društvene i ekološke standarde, samo na njihovom odobravanju i kontroli realizacije radi više od 300 inženjera i ekonomista.

Kapital za aktivnosti pretežito se prikuplja na tržištima kapitala izdavanjem obveznica, dok se povlačenje sredstava iz proračuna EU tradicionalno izbjegava. Kapital se prikuplja po relativno povoljnim uvjetima zbog odličnog kreditnog rejtinga.

2.11.1. Djelovanje EIB-a

Prioritet djelovanja EIB-a je podržavanje projekata koji će značajno doprinijeti ekonomskom rastu i povećanju zaposlenosti u Europi. To se postiže aktivnim djelovanjem na sljedećim područjima:⁴⁴

- inovacije i vještine
- pristup financiranju za manje tvrtke
- klimatska akcija
- infrastruktura

EIB financira u prosjeku jednu trećinu vrijednosti pojedinog projekta, ali taj udio može narasti i do 50% vrijednosti projekta. Cilj je omogućiti realizaciju projekata u privatnom i javnom sektoru koji drugačije ne bi mogli ostvariti. Tijekom i nakon financijske krize 2008. godine upravo povećano financiranje od strane EIB-a se pokazalo vrlo važnim u prevladavanju posljedica iste.

Iako se većina financiranja se provodi putem odobravanja klasičnih zajmova, u ponudi su i garancije, mikrofinanciranje, kapitalna ulaganja i drugi oblici investiranja. Zbog velikog broja zaposlenih stručnjaka iz različitih područja djelovanja, ne smije se zanemariti savjetnička uloga EIB-a. Iznos zajmova EIB-a konstantno raste te je u 2014 .godini iznosio 77 milijardi eura.⁴⁵

2.12. Razvojna banka Vijeća Europe (CEB)

Razvojna banka Vijeća Europe (CEB) je najstarija europska multilateralna razvojna banka osnovana 1956. godine čija je osnovna zadaća pružanje stručnog znanja i investiranje u projekte koji imaju velik socijalni utjecaj na društvo u zemljama članicama. Osnovana je od

⁴⁴ European Investment Bank, <http://www.eib.org/about/index.htm> [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

⁴⁵ European Investment Bank, http://www.eib.org/about/key_figures/index.htm [Pristupljeno: 6. rujna 2015.]

strane 8 zemalja članica Vijeća Europe na temelju sporazuma koji je rješavao problem izbjeglica i drugih problema koji su nastali kao posljedica Drugog svjetskog rata. CEB je glavni instrument politike solidarnosti u Europi zato što financira projekte od društvenog značaja, reagira na hitne situacije i poboljšava životne uvjete najugroženijeg dijela populacije. CEB broji 41 zemlju članicu koje su ujedno i dioničari banke. Sve zemlje članice Vijeća Europe mogu postati članice CEB-a. CEB osigurava zajmove zemljama članicama, ali može primiti i dobrovoljne priloge od svojih članica putem fiducijarnih računa. Stoga zemlja članica može biti korisnik zajma, ali i donator. Za djelovanje CEB-a je vrlo bitan i visok dugoročni kreditni rejting Aa1 (Moody's) i AA+ (Standard & Poor's).⁴⁶ Upravo iz tog razloga CEB na međunarodnim tržištima kapitala prikuplja potrebna financijska sredstva za rad po relativno povoljnim uvjetima. Cilj je prikupiti sredstva u glavnim valutama, uzimajući u obzir širok raspon institucionalnih ulagača.⁴⁷ Tako je 2014. godine prikupljeno ukupno 3.4 milijarde eura, što otprilike odgovara iznosu posudbe iz 2013. godine. Valutna struktura prikupljenih sredstava u 2014. godini je sljedeća:⁴⁸

- euro (44%)
- američki dolar (22 %)
- britanska funta (22%)
- australski dolar (6%)
- švicarski franak (5%)

2.12.1. Djelovanje CEB-a

Cilj CEB-a je postizanje korporativne društvene odgovornosti putem davanja doprinosa održivom razvoju i utjecaja na društvo. Stoga se projekti pažljivo biraju na temelju velike društvene vrijednosti, te se pripremaju i implementiraju uz posredovanje stručne pomoći i promatranja implementacije koje osigurava CEB.

⁴⁶ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/investor-relations/credit-rating/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

⁴⁷ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/investor-relations/funding/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

⁴⁸ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/investor-relations/funding/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

CEB doprinosi implementaciji društveno orijentiranih investicijskih projekata djelujući putem sljedeća četiri sektorska pravca aktivnosti:⁴⁹

- jačanje socijalne integracije
- gospodarenje okolišom
- podržavanje javne infrastrukture od društvenog značaja
- podržavanje mirko, malih i srednjih tvrtki

CEB u svom djelovanju zastupa socijalnu koheziju i suglasnost, dok zajmovima koje daje promovira vrijednosti i principe Vijeća Europe.⁵⁰

U skladu sa svojom specifičnom prirodom i zadaćom. CEB je posvećen osiguravanju integriteta u svom radu i aktivnostima. To čini pomoću:⁵¹

- strukturiranog i uravnoteženog sustava upravljanja
- sveobuhvatnog upravljanja rizikom i okvira kontrole
- širokog raspona ciljanih korporativnih politika i kodeksa ponašanja

Kako si se ispunila u potpunosti zadaća CEB-a mora se voditi računa o društvenom i ekološkom utjecaju projekata koji su u razmatranju, financiranju i pomoći u implementaciji sa ciljem rješavanja tržišnih neuspjeha, promoviranju društvene uključenosti i poboljšanju uvjeta života populacije u Europi.

⁴⁹ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/about/mission/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

⁵⁰ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/about/mission/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

⁵¹ Council of Europe Development Bank, <http://www.coebank.org/en/about/corporate-social-responsibility/we-are-social-development-bank/> [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

3. JAVNI SEKTOR

3.1. Definiranje javnog sektora

Kada se obrađuje javni sektor treba imati na umu da postoje različite definicije javnog sektora. Ovom prilikom uzimam u obzir definicije javnog sektora prema Međunarodnom monetarnom fondu (IMF), prema Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) te prema Sustavu nacionalnih računa Ujedinjenih naroda (UN).

Međunarodni monetarni fond razlikuje u okviru javnog sektora opću državu te javna i kvazijavna poduzeća ili društva.

Opća država uključuje sve nacionalne i subnacionalne jedinice, uključujući i izvanproračunske fondove, neprofitne institucije koje pružaju netržišne usluge, ubiru prihode, stvaraju rashode za državu koja ih većim dijelom kontrolira te proizvođače za tržište koji nisu društva s ograničenom odgovornosti i ne mogu se svrstati u kvazi društva. Opća država djeluje na tri razine: središnja država, savezna država, provincijska, regionalna ili lokalna vlast. IMF zaključuje kako opća država obuhvaća sve jedinice kojima je primarna uloga izvršavanje državnih funkcija te provođenje javnih politika.⁵²

Javna poduzeća su sve cjeline u državnom vlasništvu i/ili pod kontrolom države koje prodaju industrijska i komercijalna dobra i usluge široj javnosti, a formirana su kao korporacije. Bitan kriterij u ovoj definiciji je da država posjeduje preko 50% udjela u vlasništvu poduzeća ili da na neki drugi način ima stvaran utjecaj na temeljne aspekte poslovanja društva. Neki ekonomisti smatraju kako je postojanje javnih poduzeća uvjetovano potrebom za državnom regulacijom u svrhu sprečavanja tržišnih neuspjeha. Najčešće su u pitanju komunalne usluge (opskrba električnom energijom, vodovod...), ali se javna poduzeća pojavljuju i u drugim sektorima. Neki ekonomisti smatraju da na taj način država pozitivno utječe na ekonomski razvoj, zaposlenost i investicije. Javna poduzeća se dijele na nefinancijska javna poduzeća i javne financijske institucije.

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) u pojam javnog sektora, osim usluga državnih organizacija i organizacija koje ona nadzire, uključuje i usluge koje pružaju privatne organizacije, a koje država izravno ili neizravno financira.

⁵² Bejaković, P. Vukšić, G. i Bratić, V. (2011.) Veličina javnog sektora u Hrvatskoj. Dostupno na: http://www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2011-1%2004%20Bejakovic.pdf str. 102. [Pristupljeno: 7. rujna 2015.]

OECD pod pojmom „država“ smatra udruženje svih razina vlasti, uključujući regije, provincije i općine, a obuhvaća ministarstva, vladine urede i agencije, netržišne ustanove u javnom vlasništvu poput javnih bolnica, javnih škola i zavoda ili službi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Javna poduzeća spadaju pod kategoriju javne korporacije ili kvazikorporacije, a uključuju poduzeća u javnom vlasništvu koja nisu uključena u podsektor opće države, kao što su banke, morske i zračne luke u državnom vlasništvu.

Sustav nacionalnih računa Ujedinjenih naroda također javni sektor dijeli na opću državu i kvazidržavna ili javna poduzeća. Javni sektor čine:

- sve institucionalne jedinice koje pripadaju središnjoj državi te regionalnoj ili lokalnoj vlasti
- fondovi socijalne sigurnosti na svim razinama vlasti,
- sve netržišne neprofitne institucije koje država nadzire i pretežno financira
- javna poduzeća ili kvazidržavna poduzeća koje nadzire država

Prve tri stavke spadaju pod opću državu, a četvrta stavka pod javna poduzeća. Poduzeća se mogu financirati iz javnih ili nejavnih izvora. Škole, zdravstvene i socijalne službe te kulturne ustanove se uglavnom financiraju iz javnih izvora, dok se iz nejavnih izvora financiraju poduzeća u javnom vlasništvu, i to raznim naknadama koje plaćaju korisnici i koncesionari zakonskih monopola.

Djelatnost javnih poduzeća može biti tržišno i netržišno orijentirana. Tržišno je orijentirana kada se dobra i usluge prodaju na tržištu, vrednovana po tržišnim cijenama. Netržišno je orijentirana kada se radi o uslugama i dobrima koje su ostvarili državni službenici i namještenici, a koja se distribuiraju bez naknade. Tu spadaju aktivnosti ministarstava, državnih ureda i agencija, ali i djelovanje škola, bolnica, službi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje uz pretpostavku državnog nadzora i financiranja.

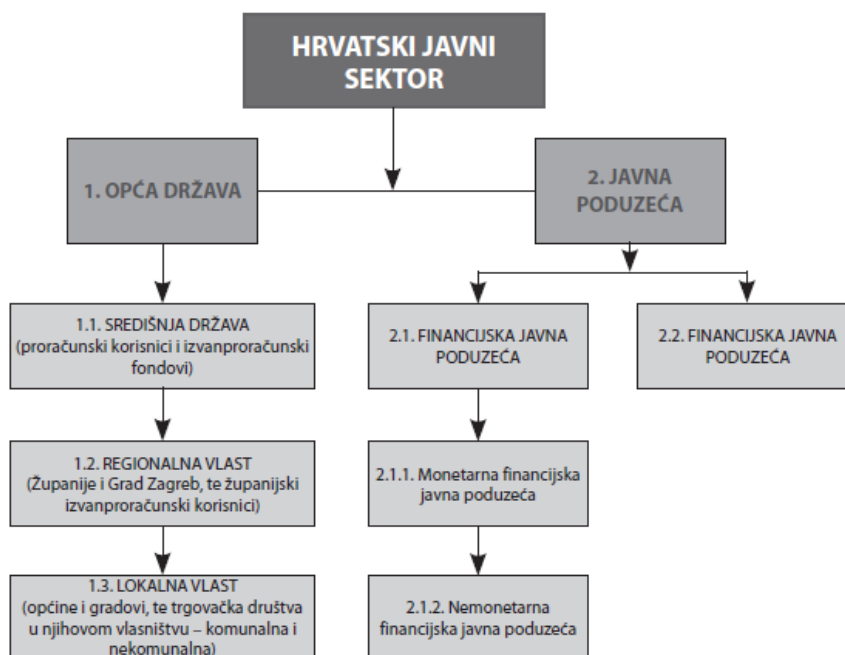
Definicija Sustava nacionalnih računa je ujedno i najraširenija definicija javnog sektora.

Iz navedenih definicija jasno je uočljiva glavna uloga javnog sektora, a to je postojanje socijalne države.

3.2. Struktura javnog sektora u Republici Hrvatskoj

Javni sektor u Hrvatskoj se također sastoji od opće države i javnih poduzeća što je vidljivo iz sljedećeg prikaza.

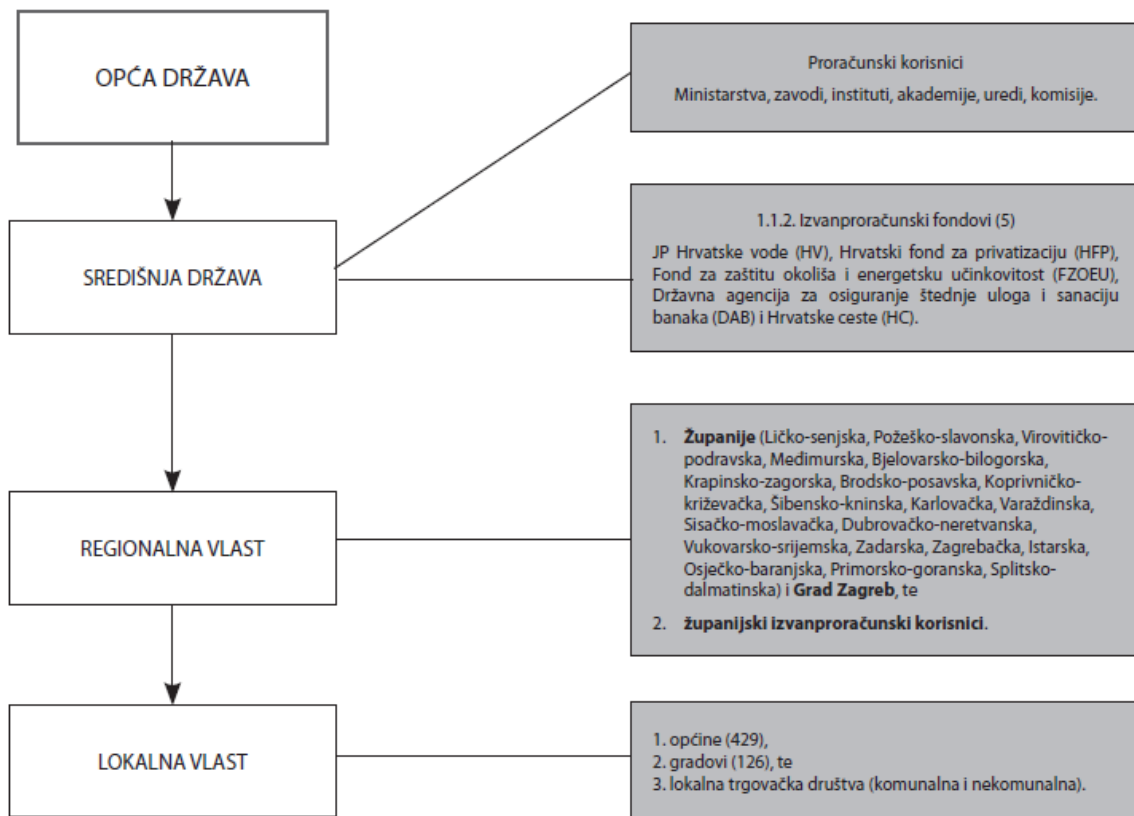
Prikaz 4: Javni sektor u Republici Hrvatskoj

Izvor: Bejaković, P. Vukšić, G. i Bratić, V. (2011.) Veličina javnog sektora u Hrvatskoj.

Financijska agencija (FINA) u ime Ministarstva financija vodi Registar proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave. Tim Registrom su obuhvaćene sve institucije koje spadaju pod opću državu. Na sljedećem prikazu prikazana je podjela opće države u Republici Hrvatskoj iz 2008. godine.

Prikaz 5: Opća država u Republici Hrvatskoj, 2008.

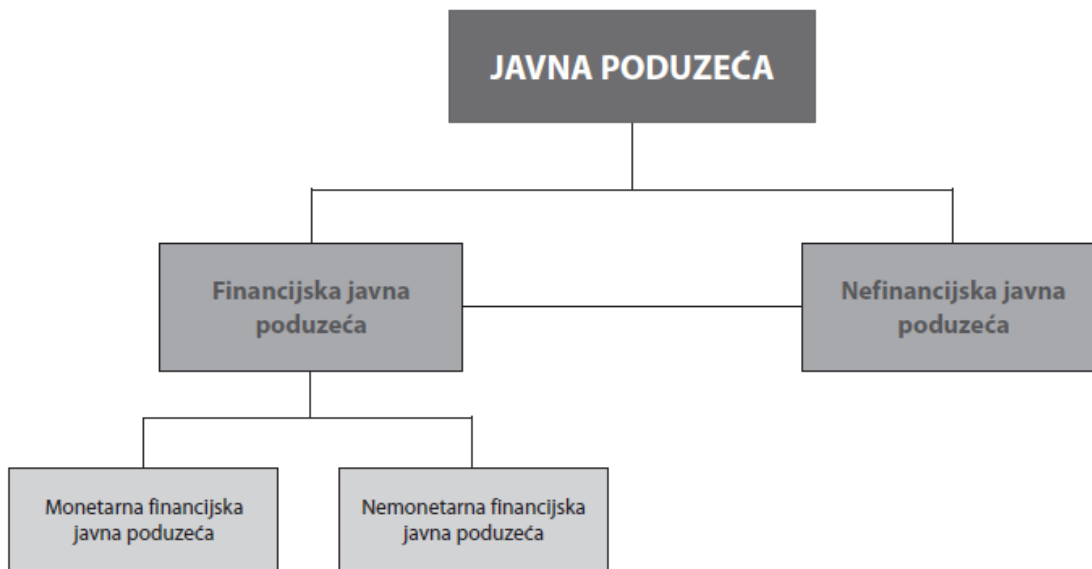

Izvor: Bejaković, P. Vukšić, G. i Bratić, V. (2011.) Veličina javnog sektora u Hrvatskoj.

3.2.1. Javna financijska i nefinancijska poduzeća u RH

Javna poduzeća obavljaju različite državne poslove i izvršavaju financijske transakcije na zahtjev vlasnika, tj. državnih jedinica. Slijedeća slika pokazuje podjelu javnih poduzeća u RH.

Prikaz 6: Podjela javnih poduzeća u Hrvatskoj, 2008.

Izvor: Bejaković, P. Vukšić, G. i Bratić, V. (2011.) Veličina javnog sektora u Hrvatskoj.

Zakon o proračunu definirao je javna poduzeća kao pravne osobe u većinskom izravnom ili neizravnom državnom vlasništvu, čije su dionice ili poslovni udjeli u portfelju RH ili u kojima ona ima osnivačka (upravljačka) prava.⁵³ Ovakva definicija je vrlo široka i ostaje problem definiranja obujma u kojem javna i dionička društva u Hrvatskoj pripadaju javnom sektoru.

Javna društva dijele se na financijska i nefinancijska javna poduzeća.

Financijska javna društva dijele se na monetarna i nemonetarna. Monetarna društva su financijska javna poduzeća i rezidentna depozitna društva pod kontrolom jedinica opće države. To su financijska društva, kvazijavna društva i tržišne neprofitne institucije čija je temeljna djelatnost financijsko posredovanje, kao i one koje imaju obaveze u obliku depozita ili financijskih instrumenata.

Monetarna javna društva u RH su.⁵⁴

- Hrvatska narodna banka (HNB)
- Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR)
- Hrvatska poštanska banka (HPB)
- Croatia banka

⁵³ ibid., str. 109.

⁵⁴ ibid., str. 110.

Nemonetarna financijska javna poduzeća su sva rezidentna financijska društva pod kontrolom jedinica opće države i ona su kombinacija nefinancijskih i nemonetarnih financijskih javnih društava. Tu se izuzimaju središnja banka i javna depozitna društva. Te institucije obavljaju pomoćne aktivnosti transakcija vezanih uz financijsku imovinu i obaveze ili transformaciju sredstava.⁵⁵ One se ne izlažu financijskim rizicima u smislu osiguranja financijske imovine ili stvaranja obaveze, već se bave financijskim posredovanjem kao svojom temeljnom aktivnošću.

Sukladno toj definiciji nemonetarna financijska javna poduzeća u RH su:⁵⁶

- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA)
- Financijska agencija (FINA)
- Središnje klirinško depozitarno društvo (SKDD)

Treba napomenuti da takva podjela ne može biti jednoznačna i apsolutna. Tako primjerice HANFA i FINA sa strogo pravnog stajališta ne mogu se svrstati u javna poduzeća. Isto tako, Zagrebačka burza (ZSE) obavlja određene javne usluge te bi se mogla svrstati u nemonetarna financijska javna poduzeća, ali struktura vlasništva i kontrola poslovanja nije u domeni javnog sektora zato što su vlasnici institucionalni investitori, a ne država.

Nefinancijska javna poduzeća u RH pružaju usluge od posebnog državnog interesa i posebne važnosti za provedbu ekonomske politike Vlade RH te pokrivaju područja prometa, infrastrukture i ostalih usluga od općeg ekonomskog i društvenog interesa, nad kojima država redovito provodi praćenje, kontrolu i reviziju poslovanja.⁵⁷ Sabor je 2009. godine na prijedlog Vlade donio novu Odluku o popisu trgovačkih društava od posebnog državnog interesa (NN 132/09) prema kojoj postoji 66 trgovačkih društava u RH koja se vode kao društva od posebnog državnog interesa. Neka od nefinancijskih javnih poduzeća su Hrvatska elektroprivreda, Odašiljači i veze, Đuro Đaković Holding, Croatia Airlines, Hrvatska pošta, Adriatic Croatia International Club i druga.

⁵⁵ loc. cit.

⁵⁶ loc. cit.

⁵⁷ ibid., str. 111.

4. UTJECAJ INSTITUCIJA NA EKONOMSKI RAST S POSEBNIM OSVRTOM NA REPUBLIKU HRVATSKU

4.1. Odnosi Republike Hrvatske s međunarodnim financijskim institucijama

Utjecaj institucija na stope gospodarskog rasta ima više dimenzija. Osim što je djelovanje pojedinih institucija povećalo povjerenje u međunarodne odnose i ekonomsku suradnju, isto tako konkretno djelovanje pojedinih institucija pomoglo je mnogim zemljama, kao i globalnoj ekonomiji da lakše prebrodi loše ekonomske cikluse, neravnoteže i šokove. Naravno, uz one pozitivne aspekte koji najčešće nisu dostupni široj javnosti, imamo i one koji puno lakše ulaze u javni prostor, a odnose se na kritiku rada domaćih i međunarodnih institucija što je u konačnici sasvim legitimno u demokratskom pluralističkom društvu.

RH je kao tranzicijska zemlja bila u prilici koristiti mnoge programe i zajmove međunarodnih financijskih institucija te čini to i danas. Tako je RH punopravna članica Grupacije Svjetske banke, Europske banke za obnovu i razvoj, Razvojne banke Vijeća Europe i Inter – američke razvojne banke.⁵⁸ Također, RH je potpisala okvirni sporazum o suradnji sa Europskom investicijskom bankom. Na temelju potpisanih i objavljenih međunarodnih ugovora, za odnose RH sa spomenutim institucijama zadužena je Uprava za europske integracije i međunarodne financijske odnose, tijelo Ministarstva financija RH.⁵⁹ U narednom tekstu vidjet ćemo detaljnije odnose RH sa najvažnijim međunarodnim financijskim institucijama.

4.1.1. Republika Hrvatska i Grupacija Svjetske banke

Vlada RH usvojila je zajedničku strategiju Međunarodne banke za obnovu i razvoj, Međunarodne financijske korporacije i Multilateralne agencije za osiguranje investicija za Republiku Hrvatsku. Strategija je odobrena u lipnju 2013. godine i odnosi se na razdoblje do 2017. godine. U navedenom razdoblju sukladno odobrenoj strategiji, indikativni program kreditiranja IBRD-a za RH iznosi 800 milijuna USD, dok IFC u razdoblju trajanja strategije namjerava uložiti u RH iznos do 600 milijuna USD.

⁵⁸ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/medunarodne-fin.-institucije>, [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

⁵⁹ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/uprava-za-makroekonomske-analize-gospodarstvo-financijski-sustav-eu-i-medunarodne-financijske-odnose> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

Strategija partnerstva ima za cilj pružiti potporu RH kako bi utemeljila svoje članstvo u EU na stabilnoj gospodarskoj poziciji. Programi i aktivnosti strategije se odvijaju kroz tri odvojena, ali međusobno povezana stupa.

Stupovi su sljedeći:⁶⁰

- javne financije – podrška fiskalnoj konsolidaciji s ciljem ostvarivanja održivog rasta stavljajući naglasak na racionalizaciju rashoda kako bi se osigurala fiskalna održivost u srednjem roku;
 - konkurentnost – ostvarivanje poboljšanja na području konkurentnosti pružanjem podrške u provođenju strukturnih, institucionalnih i upravnih reformi;
 - članstvo u EU – povećanje koristi od članstva u EU kroz jačanje kapaciteta zemlje za provođenje usklađenih politika, povećanje kapaciteta RH u povlačenju sredstava iz EU fondova i pružanje pomoći kako bi se povučena sredstva iskoristila na učinkovit način.
- Strategija partnerstva predviđa i korištenje novih instrumenata Svjetske banke:
- aktivnosti temeljene na rezultatima koje se nadovezuju i upotpunjavaju zajmove za razvojnu politiku s ciljem potpore reformama određenih sektora;
 - savjetodavne usluge uz naknadu, pretežito u obliku analitičkih i savjetodavnih aktivnosti usredotočenih na tekuće strukturne i institucionalne izazove za RH.

4.1.2. Republika Hrvatska i Međunarodna banka za obnovu i razvoj

Republika Hrvatska članica je IBRD-a od 25. veljače 1993. godine. Nakon završetka aktualnog kruga upisa posjedovat će 0,13% od ukupnog broja dionica IBRD-a.

Od početka članstva 1993. godine do studenog 2014. godine RH je sa IBRD-om potpisala sveukupno 56 zajmova i 1 predujam zajma, od čega 39 izravnih i 17 neizravnih zajmova uz državno jamstvo. Ukupna vrijednost tih zajmova iznosi 2,75 milijardi EUR.⁶¹ Također, RH je od IBRD-a primila darovnica u vrijednosti od 58,72 milijuna EUR. Sredstva odobrena putem darovnica koriste se putem Banke kao provedbene agencije, a odobrena su iz međunarodnih fondova tehničke pomoći te iz sredstava donacija vlada pojedinih zemalja.

Najznačajniji projekti odobreni u 2014. godini su Drugi zajam za razvojnu politiku gospodarskog oporavka u iznosu od 150 milijuna EUR za podršku mjerama fiskalne konsolidacije i jačanja investicijske klime, zatim Program poboljšanja kvalitete i

⁶⁰ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

⁶¹ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/ibrd> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

djelotvornosti pružanja zdravstvenih usluga u iznosu od 75 milijuna EUR te Projekt modernizacije sustava socijalne zaštite u iznosu od 70 milijuna EUR.

4.1.3. Republika Hrvatska i Međunarodno udruženje za razvoj

Republika Hrvatska postala je punopravna članica IDA-e 25. veljače 1993. godine. Sukladno trenutno uplaćenom kapitalu od 5,89 milijuna USD ostvaruje udio od 0,27% ukupne glasačke snage zemalja članica IDA-e.⁶² RH se nalazi u drugoj skupini zemalja članica IDA-e što znači da se njezin udio u ukupnim glasovima definira na temelju redovnog upisa dionica, dok prvu skupinu čine one zemlje koje su donatori i čiji doprinosi su najznačajniji financijski izvori IDA-e. Nadopunjavanje sredstava IDA-e se vrši u trogodišnjim ciklusima te se na taj način održava stabilnost raspoloživih sredstava. RH je od početka članstva sudjelovala u svim redovitim dopunama sredstava. S ulaskom u EU nastala je obaveza izdvajanja određenog postotka BDP-a za službenu razvojnu pomoć. Upravo zbog toga predviđa se prelazak RH u status donatora IDA-e.

4.1.4. Republika Hrvatska i Međunarodna financijska korporacija

Republika Hrvatska ušla je u članstvo IFC-a 25. veljače 1993. godine te sukladno tome ima pravo na sve potpore koje IFC pruža zemljama članicama. Uplaćeni kapital RH u IFC-u iznosi 2,882 milijuna USD. To je ekvivalent 0,14% glasačke snage.⁶³ Već spomenutom strategijom partnerstva IBRD-a, IFC-a i MIGA-e sa RH za razdoblje od 2013. do 2017. godine predviđeno je da će IFC uložiti iznos do 600 milijuna USD u RH. Ta sredstva su namjenjena domaćim tvrtkama orijentiranim na izvoz te malim i srednjim tvrtkama. Cilj tog investiranja je poboljšati konkurentnost domaćih tvrtki, privući strane investicije, promicati prijenos znanja, tehnologije i iskustva. Pored toga, IFC planira financirati projekte obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti te poticati ulaganja privatnog sektora u razvoj infrastrukture. Kumulativno gledano od početka članstva, ulaganja IFC-a u RH iznose 836,8 milijuna USD. Realizirana su kroz 31 projekt u različitim sektorima. Tako je u fiskalnoj 2014. godini IFC se uključio u projekt izgradnje Zračne luke Zagreb uloživši 19 milijuna EUR u vlasnički kapital tvrtke Međunarodna zračna luka Zagreb d.d. Nastavljeno je financiranje

⁶² Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/ida>, [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

⁶³ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/ifc> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

mnogih drugih projekata, između ostalog nastavljeno je financiranje izgradnje vjetroelektrana u Hrvatskoj kako bi se povećala proizvodnja energije iz obnovljivih izvora.

4.1.5. Republika Hrvatska i Multilateralna agencija za osiguranje investicija

Republika Hrvatska je postala punopravna članica MIGA-e 19. ožujka 1993. godine te od tada ima pravo na sve oblike potpore koje MIGA pruža. S obzirom na ukupni kapital od 3,571 milijuna USD, RH ima pravo na 0,26% glasačke snage. Odnos RH i MIGA-e danas je determiniran Strategijom partnerstva IBRD-a, IFC-a i MIGA-e sa RH. U okviru strategije, cilj MIGA-e je poduprijeti gospodarski rast pružanjem jamstava kako bi se potaknula ulaganja privatnog sektora. Upravo je 2012. godine, u vrijeme trajanja prethodne strategije WBC-a sa RH, MIGA izdala jamstva u sveukupnom iznosu od 611 milijuna USD bankarskom sektoru u RH kao odgovor na financijsku krizu u Europi. To je provedeno na način da je MIGA izdala jamstva za investicije matičnih banaka u banke podružnice u navedenoj regiji. Sukladno dostupnom podatku iz studenog 2013. godine, bruto izloženost MIGA-e za aktivne projekte u RH iznosi 946,7 milijuna USD, što je ekvivalent 8.97% ukupne bruto izloženosti MIGA-e.⁶⁴

4.1.6. Republika Hrvatska i Međunarodni monetarni fond

Republika Hrvatska je postala članicom IMF-a 14. prosinca 1992. godine čime je stekla kvotu od 261,6 milijuna SDR-a. 2010. godine usvojena je rezolucija kojom se članicama IMF-a predlaže da se udvostruči ukupna kvota na 476,8 milijardi SDR-a, uz 6%-tno prebacivanje udjela ukupne kvote u korist udjela dinamičnih i podzastupljenih zemalja. Predloženo udvostručenje ukupne kvote IMF-a će omogućiti povećanje kvote RH na čak 717,4 milijuna SDR-a. To je i prihvaćeno na Vladi RH te će to omogućiti RH relativno slične udjele u ukupnim kvotama (sa 0,153% na 0,150%) i glasačkim pravima (sa 0,174% na 0,172%). Povećanje kvote će stupiti na snagu stupanjem na snagu predloženog povećanja ukupnih kvota i uplatom iznosa za koji joj se kvota povećava od strane RH.

RH je do sada imala odobrena četiri Stand by aranžmana od kojih su dva neuspješno okončana.⁶⁵ Pored ta četiri, bio je odobren jedan Prošireni aranžman koji je isto neuspješno okončan te Olakšica za pretvorbu gospodarskog sustava koja je odobrena zajedno sa prvim Stand by aranžmanom, ali je za razliku od njega uspješno okončana i otplaćena 2002. godine.

⁶⁴ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/miga> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

⁶⁵ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/mmf> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

Valja napomenuti da RH uredno servisira obaveze koje su proizašle iz sukcesije naslijeđenih obaveza bivše Jugoslavije po alokaciji SRD-a. Posljedično je do 30. rujna 2014. godine kumulativno platila 25.570.530 SRD na ime sukcesijskih troškova.

4.1.7. Republika Hrvatska i Europska banka za obnovu i razvoj

Republika Hrvatska ušla je u punopravno članstvo EBRD-a 15. travnja 1993. godine. Upisani kapital RH u EBRD-u iznosi 109,42 milijuna EUR dok je uplaćeni kapital 22,82 milijuna EUR. To je ekvivalent 0,37% glasačke snage RH u EBRD-u.

Od 1994. do kraja 2014. godine vrijednost EBRD-ovih ulaganja u RH iznosi 3,1 milijardu EUR kroz 170 različita projekta ukupne vrijednosti 8,4 milijarde EUR.

Struktura financiranja po sektorima je sljedeća:⁶⁶

- financijske institucije (38%)
- infrastruktura (32%)
- energetika (7%)
- poduzetništvo (23%)

Dominiraju projekti iz privatnog sektora (71%), dok je za financiranje javnih projekata u RH utrošeno 726 milijuna EUR putem 3 izravna zajma i 20 zajmova uz državno jamstvo. EBRD odobrava zajmove u javnom sektoru jedinicama lokalne samouprave za razvoj mreža za opskrbu vodom te sisteme kanalizacije i obrade otpadnih voda što je do sada realizirano u Zagrebu, Rijeci, Puli, Karlovcu i Šibeniku. Zajmove za razvoj javnog prijevoza su realizirali Pula, Dubrovnik i Zagreb u suradnji sa Velikom Goricom. Također, za pojedine projekte moguće je sufinanciranje sredstvima EU pretprijetnih programa.

U lipnju 2013. godine odobrena je Strategija za Hrvatsku (2013. – 2016.). U toj strategiji EBRD je odredio sljedeće prioritete:

1. Ublažavanje posljedica krize i vraćanje na put održivog rasta kroz financiranje obrtnog kapitala, dugoročnog kapitala i investiranje u restrukturiranje poduzeća;
2. Iskorištavanje pogodnosti ulaska u EU kroz poticanje kompetitivnosti i korištenja EU fondova;
3. Restrukturiranje i komercijaliziranje javnih komunalnih djelatnosti kroz poboljšanje financijskog stanja i podupiranje reformi javnih poduzeća u sektoru infrastrukture.

⁶⁶ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/ebd> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

4.1.8. Republika Hrvatska i Europska investicijska banka

Republika Hrvatska je primljena u punopravno članstvo EIB-a tek sa danom punopravnog članstva u EU 01. srpnja 2013. godine. Od tada ukupni kapital RH u EIB-u u iznosi 891,17 milijun EUR od čega je „kapital na poziv“ 811,65 milijuna EUR, dok je „kapital koji se uplaćuje“ 79,52 milijuna EUR. Prvotno je suradnja RH i EIB-a obnovljena još 2000. godine u smislu financiranja novih projekata infrastrukturne prirode i projekata razvoja privatnog sektora. Prvi takvi zajmovi su odobreni 2001. godine. Do današnjih dana EIB je u RH financirao 44 projekta u ukupnom iznosu od 3,4 milijarde EUR. Od toga je na 30 projekata u domeni javnog sektora utrošeno 2,9 milijarde EUR, dok je na preostalim 14 projekata u privatnom sektoru za koje su dani globalni zajmovi bankama za financiranje malih i srednjih tvrtki utrošeno 473,2 milijuna EUR.⁶⁷

U javnom sektoru EIB se bavi uglavnom financiranjem velikih infrastrukturnih projekata u suradnji sa drugim financijskim institucijama. To su projekti obnove infrastrukture i modernizacije u sektoru željeznica, izgradnje komunalne infrastrukture na područjima od posebne državne skrbi, obnove i izgradnje cesta, autocesta i izgradnje plinovoda. U privatnom sektoru financiraju se projekti kreditnih linija za malo i srednje poduzetništvo putem kreditnih linija Hrvatske banke za obnovu i razvoj (HBOR).

4.1.9. Republika Hrvatska i Razvojna banka Vijeća Europe

Republika Hrvatska je primitkom u punopravno članstvo Vijeća Europe 6. studenog 1996. godine stekla pravo da postane članica CEB-a, što je i realizirano 24. srpnja 1997. godine. Upisani kapital RH u CEB-u iznosi 21,38 milijun EUR od čega je samo 2,37 milijuna EUR uplaćeni kapital. Izravni odnosi između RH i CEB-a su uspostavljeni još 1992. godine zato što je Vlada RH imala tada problem zbog novonastalih ratnih okolnosti u smislu velikih socijalnih potreba prognanika, stradalnika rata i izbjeglica. Naknadno je trebalo voditi računa o obnovi i razvitku u ratu uništenih ili oštećenih gospodarskih, infrastrukturnih, kulturnih, stambenih i drugih objekata. Tako je od 1998. godine za financiranje javnih projekata u RH potpisano 19 ugovora. Od toga je 14 ugovora o zajmovima u vrijednosti od 364 milijuna EUR odobreno izravno RH, dok je njih 5 u vrijednosti od 248 milijuna EUR odobreno HBOR-u. Sveukupan iznos danih zajmova u RH iznosi 615,48 milijuna EUR.⁶⁸ Uz to, RH koristi i

⁶⁷ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/eib> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

⁶⁸ Ministarstvo financija RH, <http://www.mfin.hr/hr/ceb> [Pristupljeno: 8. rujna 2015.]

darovnice odobrene na teret CEB-ovog zakladnog računa socijalne dividende kojima se subvencioniraju kamate nastale povlačenjem sredstava zajmova.

4.2. Utjecaj međunarodnih financijskih institucija uz osvrt na Republiku Hrvatsku

Međunarodne financijske institucije imaju pozitivan utjecaj na razvoj zemalja u kojima djeluju. Analizirajući podatke navedene u poglavlju možemo zaključiti da je financiranje i sudjelovanje u radu navedenih institucija Republici Hrvatskoj donijelo višestruko pozitivne efekte. Oni se ogledaju na različite načine. Primjerice, sudjelovanje u financiranju infrastrukturnih projekata, obnovi ratom pogođenih područja, osiguravanju kredita malom i srednjem poduzetništvu, osiguranju potrebnih jamstava potrebnih za održivost banaka i bankarskog sustava u cijelini samo su neki od pozitivnih aspekata članstva u institucijama i njihovom financiranju. Na temelju dostupnih podataka vidljivo je da RH ostvaruje puno veću financijsku korist od članstva u navedenim institucijama, nego što su njezini troškovi sudjelovanja u radu istih. Valja primijetiti da je način odlučivanja i snaga glasa pojedinih zemalja u većini institucija podređeni njihovim najvećim dioničarima. Samim tim nameće se logičan zaključak da su za rad i djelovanje međunarodnih financijskih institucija presudni ekonomski interesi i politička volja najmoćnijih zemalja svijeta. Iste imaju najveće pojedinačne udjele u temeljnom kapitalu pojedinih institucija te sukladno tome imaju najveću odgovornost i financijske izdatke za njihov rad i djelovanje. Zemlje poput RH sukladno svojoj veličini, broju stanovnika i ekonomskoj snazi mogu iskoristiti djelovanje financijskih institucija u svrhu postizanja većih stopa ekonomskog rasta, stabilnosti, razvoja ljudskih potencijala i poboljšanja postojeće infrastrukture kao i izgradnje nove.

Treba naglasiti da je djelovanje financijskih institucija podložno opravdanoj kritici. S obzirom na to da je njihovo djelovanje podređeno ekonomskim i političkim interesima najmoćnijih zemalja svijeta pa se stoga mora uzeti u obzir činjenica da aktivnosti koje one provode su u skladu s interesima najmoćnijih. Također, kroz dugi niz godina neke institucije su postale veliki birokratski aparati sa više tisuća zaposlenih djelatnika diljem svijeta. Stoga će u budućnosti biti potrebno usmjeriti pažnju i napore u svrhu povećanja efikasnosti i troškovne racionalizacije rada institucija.

Neovisno o kritikama rada institucija koje su djelomično opravdane i s obzirom na jako velike razlike u razvijenosti pojedinih zemalja, neosporna je činjenica da su u zadnjih 70 godina one imale značajan i često presudan utjecaj u razvoju različitih zemalja. Može se reći

da je njihov pozitivan utjecaj u velikoj mjeri determiniran velikim razlikama u razvoju između zemalja, zato što velike razlike u razvoju otežavaju sukob interesa između zemalja.

Zaključak

Ekonomski rast je vrlo složena tematika i ima više dimenzija.

Činjenica je da je upravo u 20. stoljeću došlo do velikih stopa ekonomskog rasta. Usporedno s povećanim stopama ekonomskog rasta došlo je do snažnog tehnološkog razvoja koji bez prestanka traje do današnjih dana iako se područja na kojima je razvoj aktualan kroz godine mijenjaju. Promatrajući događanja u proteklih nekoliko desetljeća možemo uvidjeti da su samo nova tehnološka postignuća omogućavala snažniji ekonomski rast u visoko razvijenim zemljama te da akumulacija kapitala sama po sebi nije dovoljna da bi se održale stope ekonomskog rasta, čak ni na vrlo niskim razinama.

S društvenim i ekonomskim promjenama koje su nastupile u 20. stoljeću, posljedično se povećala i složenost ekonomskih procesa u cjelini. Nakon dva svjetska rata i lančanog niza ekonomskih depresija nastalih u razvijenim zemljama svijeta 30-ih godina 20. stoljeća postalo je jasno da je koordinirano djelovanje različitih zemalja na političkom i ekonomskom planu nužno kako bi se u budućnosti osigurala veća stabilnost, kvalitetniji ekonomski rast i povećana solidarnost. Neovisno o tome, svijet i dalje prolazi kroz razne ekonomske, političke i humanitarne krize što govori da djelovanje međunarodnih institucija kako političkih tako i ekonomskih nije savršeno i podložno je često opravdanoj kritici. Međutim, iz priloženih činjenica napisanih u radu vidljivo je da pozitivni efekti djelovanja međunarodnih financijskih institucija postoje i da u velikoj mjeri učinkovitost njihovih mjera ovisi i o sposobnosti nacionalnih vlada zemalja korisnika proizvoda i usluga da iste uspješno i adekvatno provedu. Takve primjere bolje ili lošije iskorištenosti sredstava međunarodnih institucija imamo i u Republici Hrvatskoj.

Kada radimo osvrt na Republiku Hrvatsku moramo biti svjesni preizražene cikličnosti ekonomskog rasta, što je ostavilo trajne posljedice na hrvatsku ekonomiju i društvo u cjelini. Ekonomski rast koji se temelji na povećanju državne potrošnje i financiranju velikih infrastrukturnih projekata javnim sredstvima koji najčešće nisu adekvatno doprinijeli razvoju hrvatske ekonomije ostavlja za sobom velike posljedice. Realizacija takvih projekata zahtijeva prethodno postojanje adekvatne proizvodne snage realnog sektora na razini iskoristivosti izgrađene infrastrukture. Ukoliko razina proizvodne snage realnog sektora u sadašnjosti nije na adekvatnoj razini, tada učinak izgradnje infrastrukture ne može biti na zadovoljavajućoj razini, već predstavlja veliki trošak za državu i njezine porezne obveznike. Ključno je potaknuti razvoj i samostalnost realnog sektora kako bi se poboljšao učinak izgrađene

infrastrukture što bi posljedično omogućilo obnovu i daljnji razvoj iste. Sukladno tome nameće se logički zaključak da jedino porezno rasterećenje i stvaranje poticajne poduzetničke klime može osigurati održiv ekonomski rast u Republici Hrvatskoj. Kao primjer u prilog toj tezi govori činjenica da izgradnja infrastrukture poput vrlo dobre mreže autocesta nije postigla adekvatan ekonomski učinak pa su shodno tome iste danas samostalno financijski neodržive. Smatram da je djelovanje financijskih institucija nužno i korisno, ali pretpostavka uspjehu njihovih mjera je učinkovitost javnog sektora i postojanje kvalitetnih ekonomskih politika zemalja koje koriste proizvode i usluge navedenih institucija.

POPIS LITERATURE

a) Knjige

- Samuelson, P. i Nordhaus, W. (2007.) *Ekonomija*. 18. izdanje. Zagreb: Mate.
- Babić, M. (2011.) *Ekonomija – uvod u analizu i politiku*. 2. izdanje. Zagreb: Znanje.
- Blanchard, O. (2011.) *Markoekonomija*. 5. izdanje. Zagreb: Mate
- Adamantopoulos, K. (2001.) *Struktura svjetske trgovinske organizacije*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska udruga pravnic Adamić
- Krugman, P. i Obstfeld, M. (2009.) *Međunarodna ekonomija – teorija i ekonomska politika*. 7. izdanje. Zagreb: Mate

b) Internet stranice

- Škare, M. *Priroda ekonomskog rasta u Hrvatskoj*. Dostupno na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_535.pdf
- Jurčić, Lj. *Međunarodne ekonomske organizacije i integracije – predavanje*. Dostupno na: <http://web.efzg.hr/dok/PDS/OrganizacijaIManagement/10.%20MEUN%20EK%20ORG%20I%20INTEGRACIJE.pdf>
- Bejaković, P. Vukšić, G. i Bratić, V. (2011.) *Veličina javnog sektora u Hrvatskoj*. Dostupno na: http://www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2011-1%2004%20Bejakovic.pdf
- World Bank Group, www.worldbank.org
- International Finance Corporation, www.ifc.org
- Multilateral Investment Guarantee Agency, www.miga.org
- International Centre for Settlement of Investment Disputes, www.icsid.worldbank.org
- International Monetary Fund, www.imf.org
- World Trade Organization, www.wto.org
- European Bank for Reconstruction and Development, www.ebrd.com
- European Investment Bank, www.eib.org
- Council of Europe Development Bank, www.coebank.org
- Ministarstvo financija Republike Hrvatske, www.mfin.hr

POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA

Prikaz 1: Širenje glavnih tehnologija kroz 20. stoljeće.....	6
Prikaz 2: Pravilnost gospodarskog rasta u SAD-u.....	11
Prikaz 3: Usporedba stope ekstremnog siromaštva u svijetu 1990. i 2011. godine.....	16
Prikaz 4: Javni sektor u Republici Hrvatskoj.....	38
Prikaz 5: Opća država u Republici Hrvatskoj, 2008.....	39
Prikaz 6: Podjela javnih poduzeća u Hrvatskoj, 2008.....	40